

Archeologienota Wichelen Keizershof

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

14-10-2024

Titel: Archeologienota Wichelen Keizershof

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Gwendy Wyns

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2024J132

Intern projectnummer: 2024.136

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Wichelen, Keizershof

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 121994,36 en Y: 188351,06; X: 122158,67 en Y: 188453,90

Oppervlakte plangebied: 4929m²

Kadastergegevens: Wichelen, afdeling 1, Sectie A, perceel 727 (zie figuur 5)

Topografische kaart: zie figuur 3 en 4

Betrokken actoren: Bert Acke (archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Gwendy Wyns (archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 14/10/2024

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1.	INLEIDING	4
1.1.	WETTELIJK KADER	4
1.2.	ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1.	VRAAGSTELLING	4
1.2.2.	RANDVOORWAARDEN	4
1.3.	WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1.	MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2.	ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3.	ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4.	WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5.	SELECTIE BRONNEN	6
2.	BUREAUONDERZOEK	7
2.1.	HUIDIGE TOESTAND	7
2.2.	GEPLANDE WERKEN	8
2.3.	LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1.	TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2.	LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	11
2.3.3.	BODEMKUNDIGE SITUERING	13
2.3.4.	GEOLOGISCHE SITUERING	13
2.4.	HISTORISCHE SITUERING	16
2.5.	ARCHEOLOGISCHE SITUERING	25
3.	SYNTHESE	29
3.1.	ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	29
3.2.	AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	30
3.3.	VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	30
3.4.	VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	31
3.5.	BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	32
4.	SAMENVATTING	35
5.	BIBLIOGRAFIE	37
6.	BIJLAGES	38

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Wichelen Keizershof (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein is 4929m² groot en heeft een bijna rechthoekige vorm. Het grenst in het zuidwesten aan de hier doodlopende straat Keizershof. Het plangebied is onbebouwd en hoofdzakelijk in gebruik als akker; langs de zuidoostelijke grens is een groenstrook met daarin enkele bomen aanwezig. Het is een inbreidingsgebied in de huidige dorpskern van Wichelen en wordt aan alle zijden omgeven door woningen en tuinen.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2024 (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

Het terrein wordt verkaveld in 9 bouwloten voor open en halfopen bebouwing. Bij elke woning wordt een tuin voorzien. De straat Keizershof wordt verlengd zodat alle bouwloten een uitweg hebben langs deze straat. In het zuidwesten van het terrein wordt langs de nieuwe wegenis een groenzone ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen gebeuren op het volledige terrein. Gezien het dossier een verkaveling betreft, dient rekening gehouden te worden met een potentieel integrale bodemverstoring.

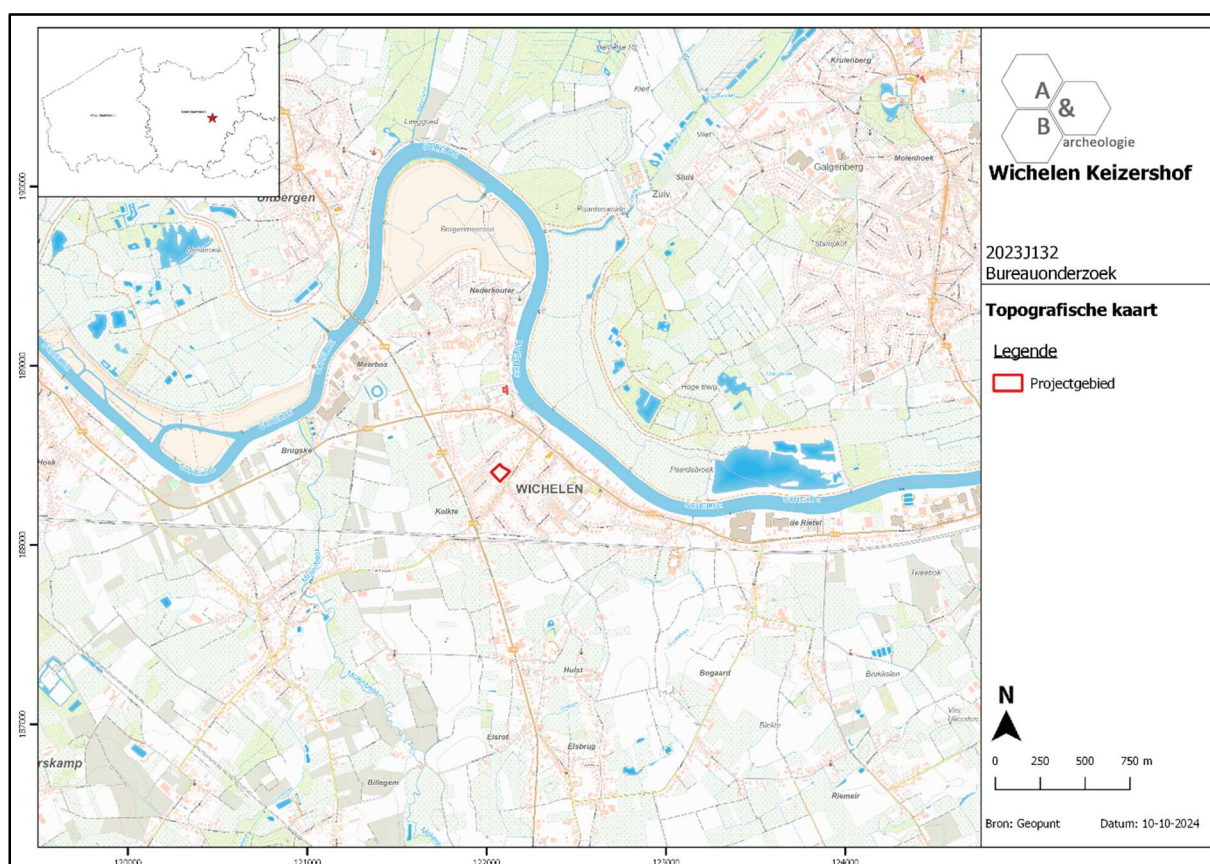

Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan, het noorden bevindt zich rechts (bron: initiatiefnemer).

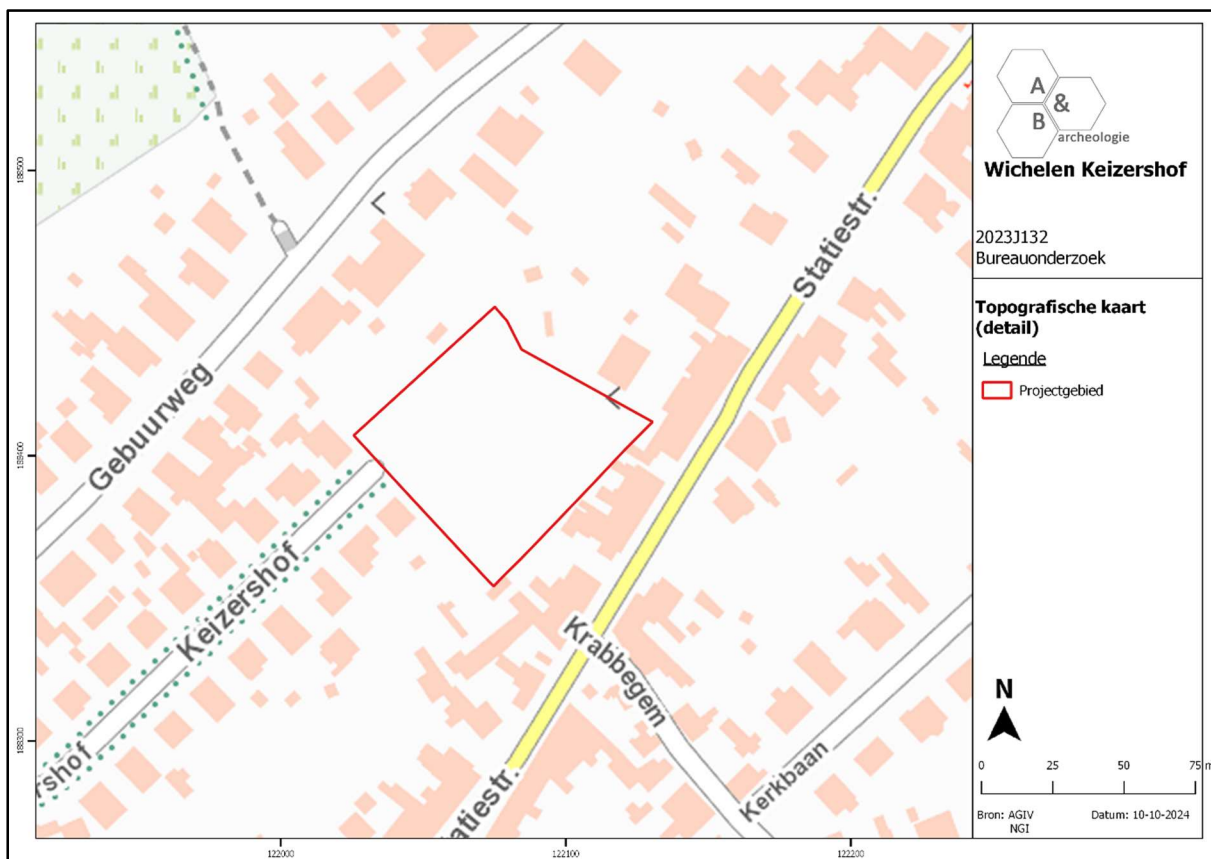
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

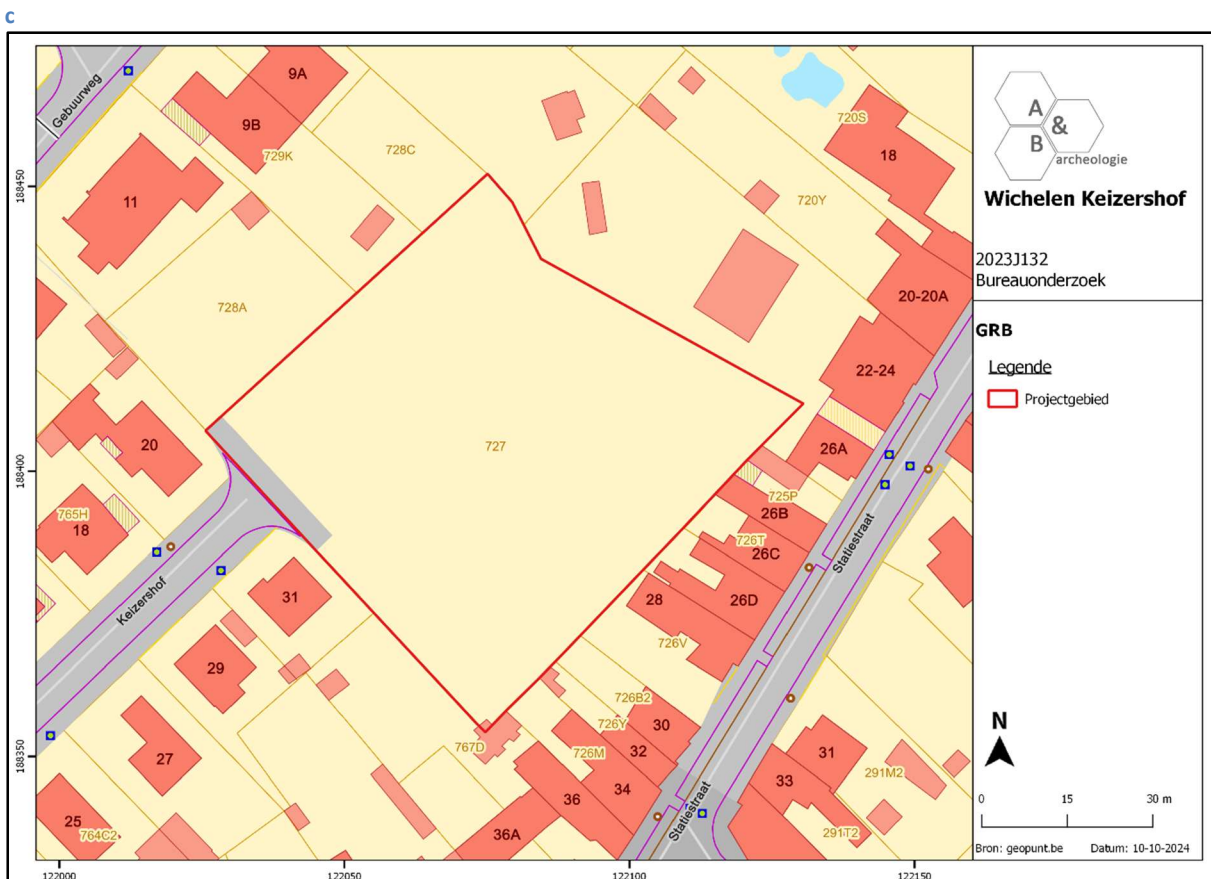
De fusiegemeente Wichelen is centraal in het oostelijke deel van de provincie Oost-Vlaanderen gelegen, en bestaat naast hoofdgemeente Wichelen (oostelijke deel van het grondgebied) ook nog uit deelgemeenten Schellebelle (noordwesten) en Serskamp (zuidwesten). Aangrenzende (hoofd)gemeenten zijn Berlare in het noorden, Dendermonde in het oosten, Lede in het zuiden, Wetteren in het westen en Laarne in het noordwesten. Een groot deel van de noordgrens van de fusiegemeente wordt gevormd door de Schelde; het grootste deel van het grondgebied is gelegen ten zuiden van deze rivier. De kernen van Wichelen en Schellebelle ontstonden op de droge, hoge rechteroever van de Schelde, Serskamp is verder van de waterloop gelegen. Het plangebied is in de dorpskern van Wichelen te situeren, zo'n 250m ten zuidwesten van de parochiekerk; deze kerk werd echter pas in de late 19de eeuw opgetrokken op deze locatie, de oude dorpskern is zo'n 900m ten noorden van het terrein te situeren. Het terrein wordt aan alle zijden omgeven door bebouwing en tuinen, maar de ruimere omgeving rond de dorpskern van Wichelen is landelijk. Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het plangebied hoofdzakelijk aangeduid als 'Akkerbouw', met enkele delen 'Weiland' en 'Andere bebouwing', wat niet geheel overeenkomt met het huidige gebruik.

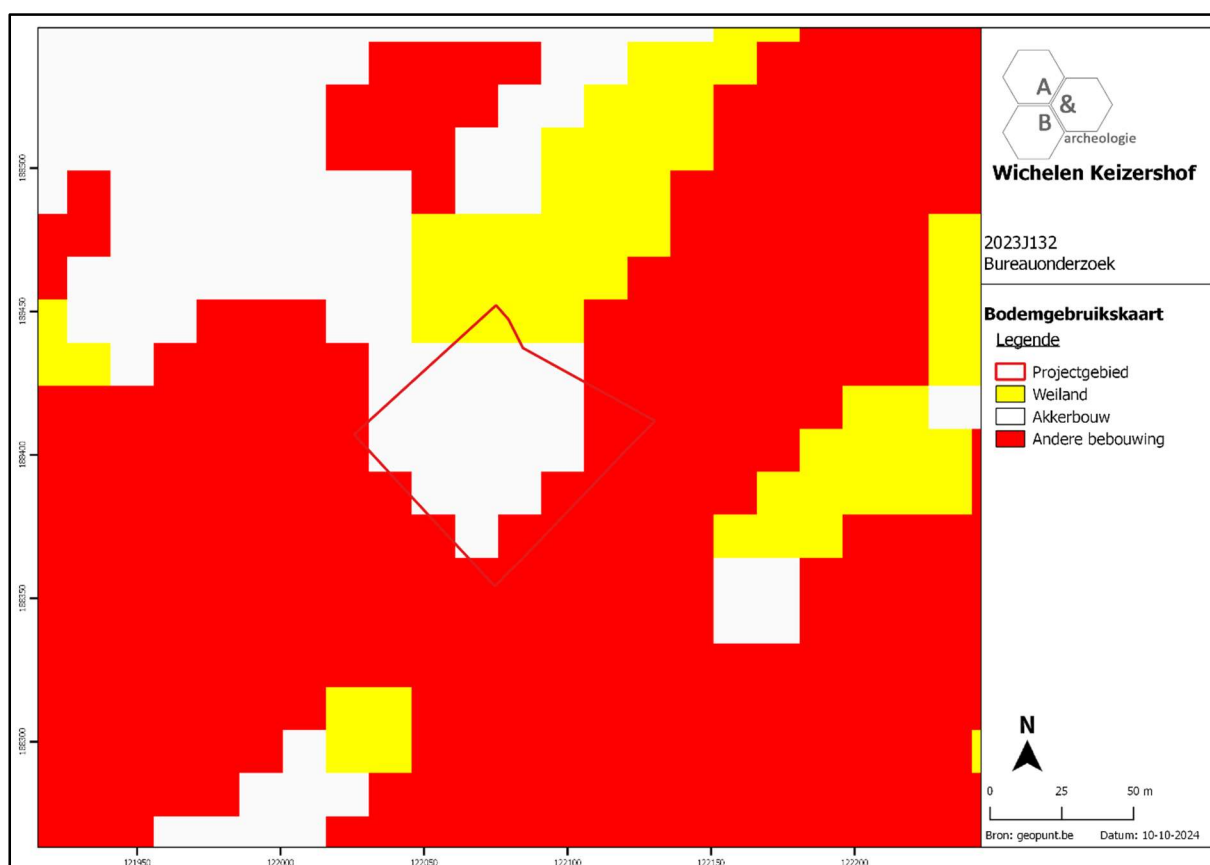
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

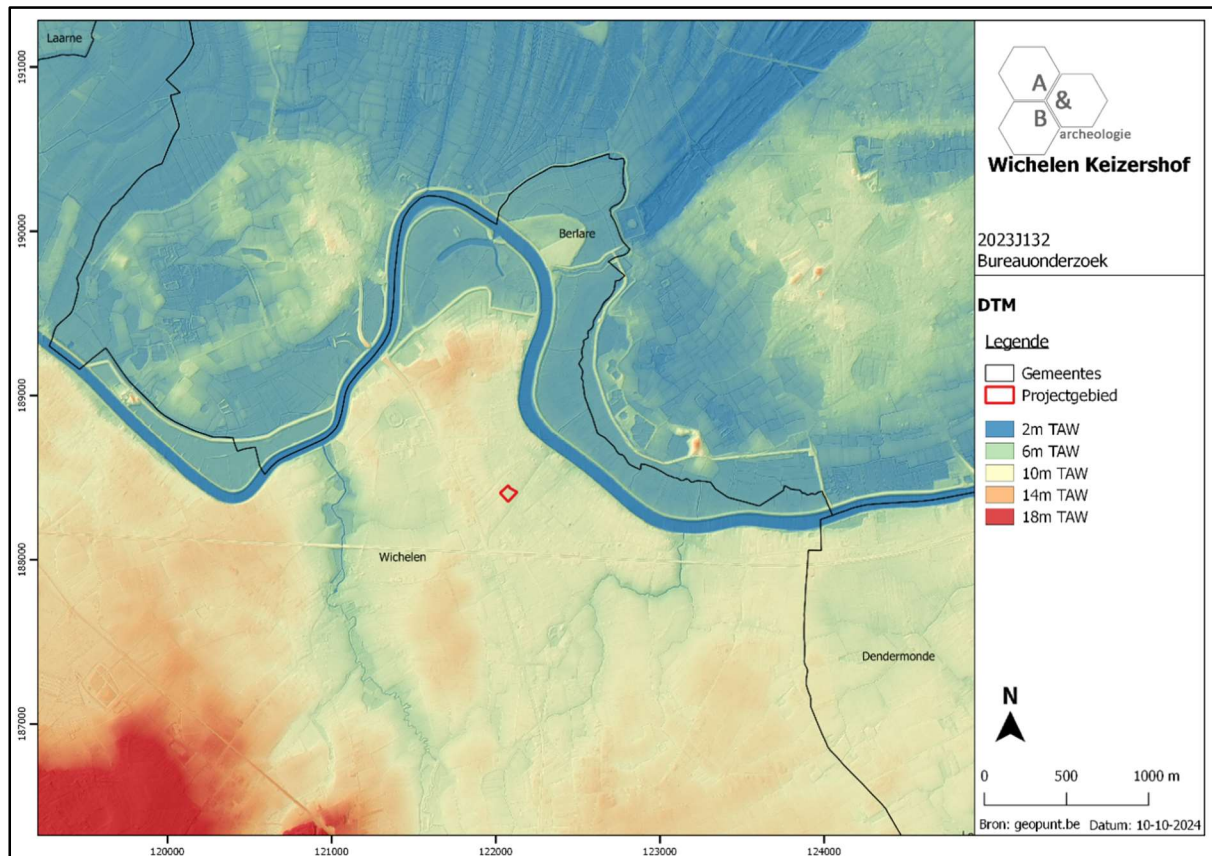
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

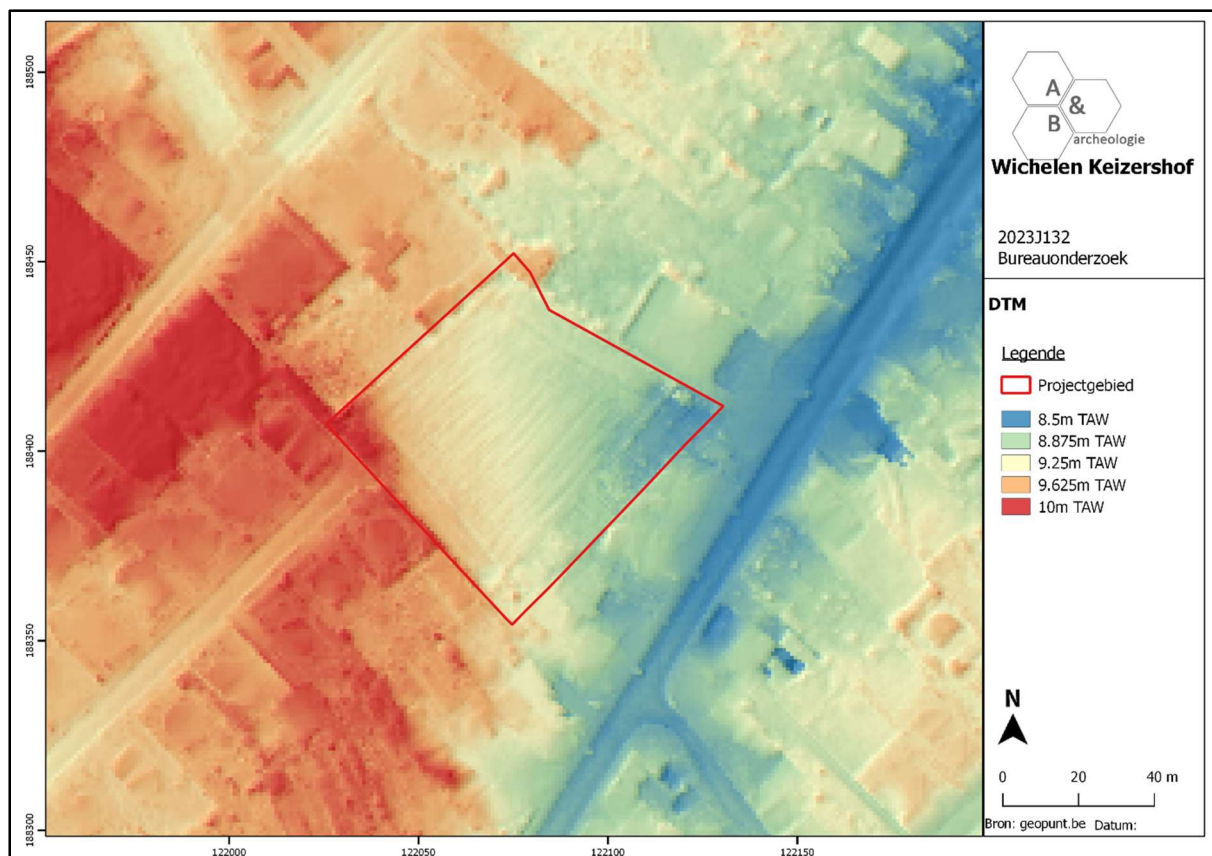
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

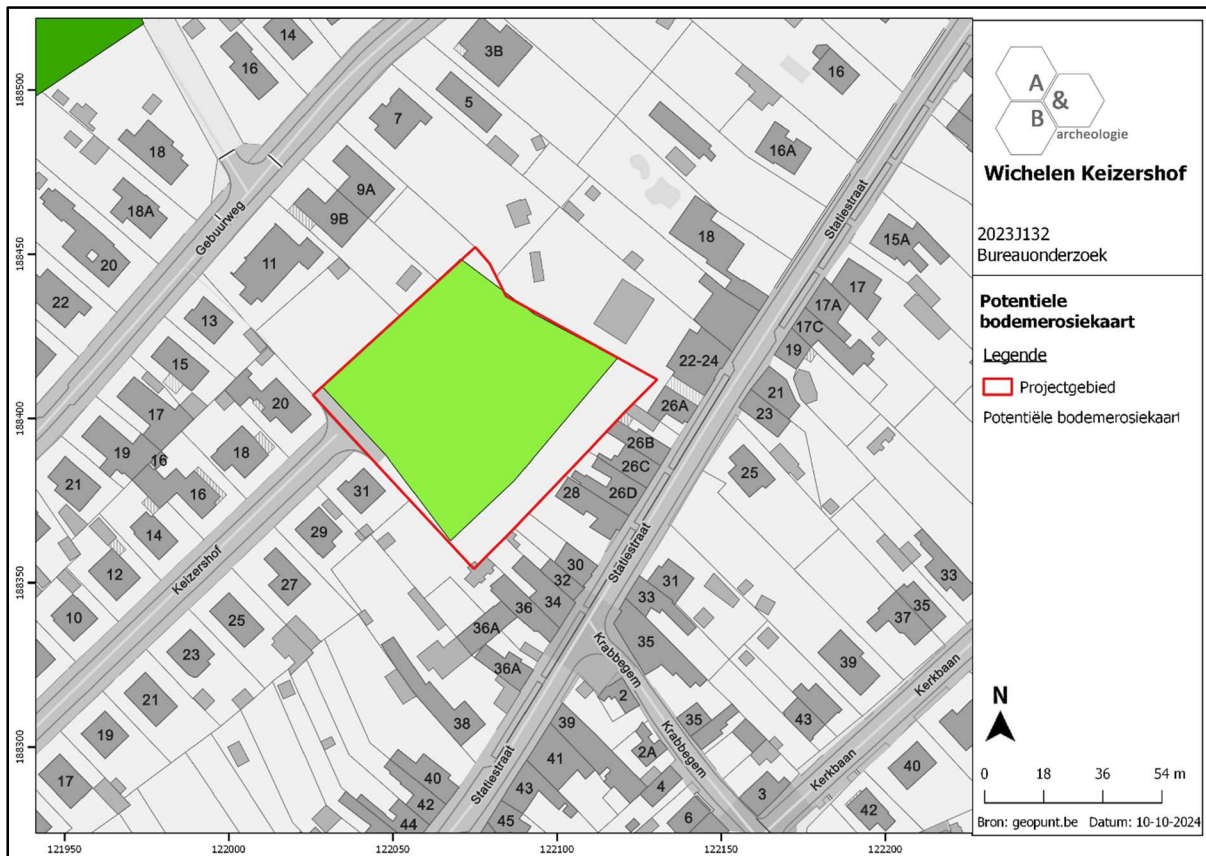
De oude kern van Wichelen ontwikkelde zich op een hogere rug ten zuiden van een noordwaartse meander in de Schelde. Ook de nieuwe dorpskern, en het plangebied, is op de hoge en droge rechteroever gelegen; ten noorden van de rivier zijn lage, natte meersgronden te situeren. De Schelde stroomt op ca. 350m ten noordoosten van het terrein. Het plangebied kent een licht en geleidelijk dalend maaiveldverloop van west (ca. +10m TAW) naar oost (ca. + 8,5m TAW). Het plangebied wordt op de potentiële bodemerosiekaart lichtgroen ingekleurd, wat wijst op een zeer lage erosiegraad.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

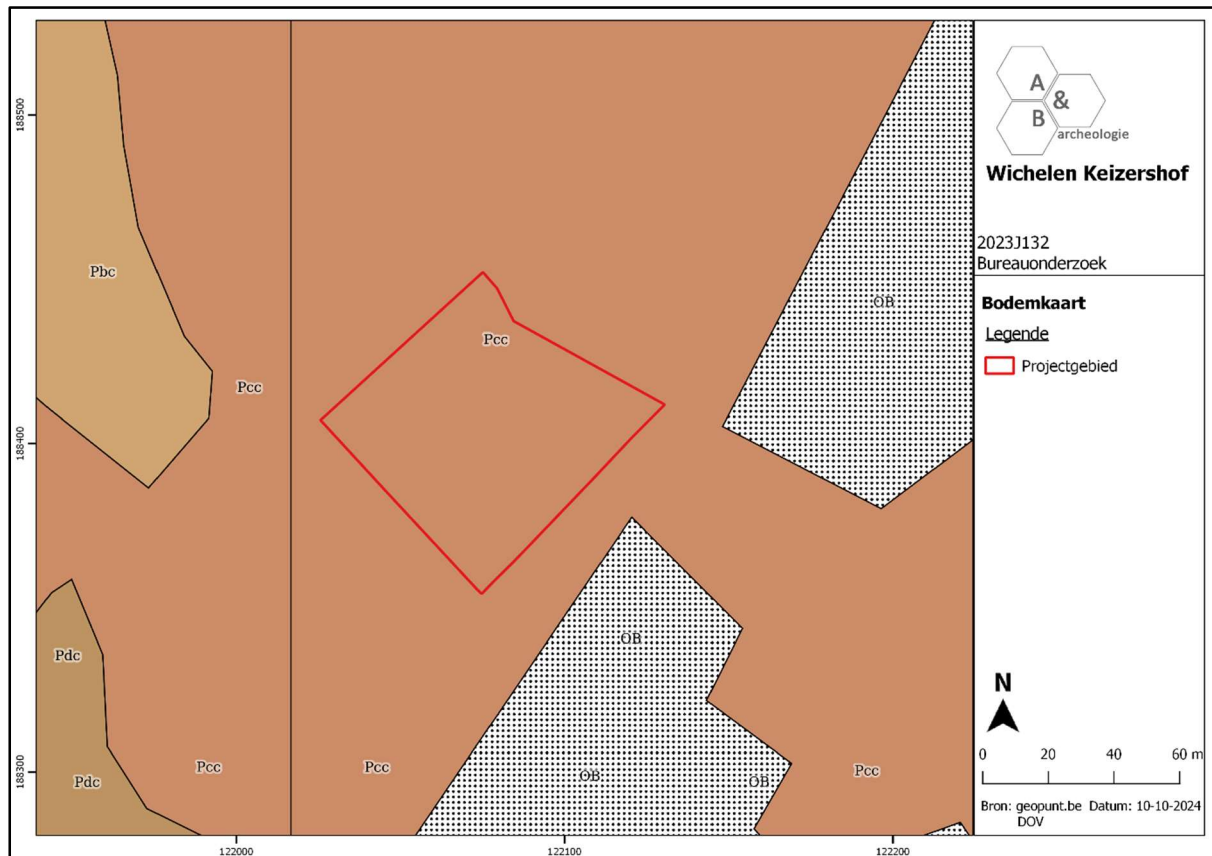
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

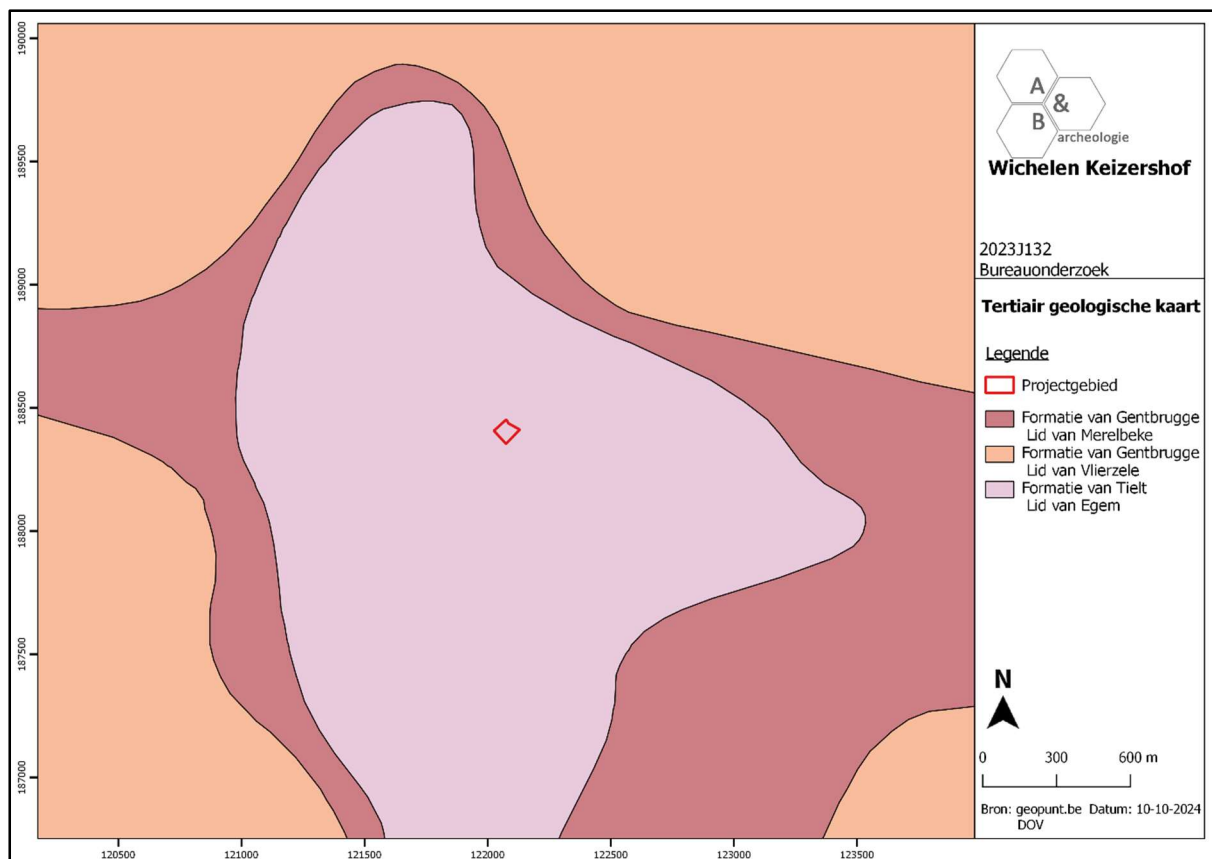
Op de bodemkaart wordt het plangebied volledig gekarteerd als Pcc-bodem: matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De humeuze bovengrond van deze bodems is 25-30cm dik en grijsbruin. De sterk gevlekte textuur B is verbrokkeld, discontinu met helbruine vlekken en lichtere kleuren; veelal komen er ijzerconcreties in voor. De roestverschijnselen beginnen in de textuur B tussen 60 en 90cm diepte. Deze bodems genieten een gunstige waterhuishouding.

2.3.4. Geologische situering

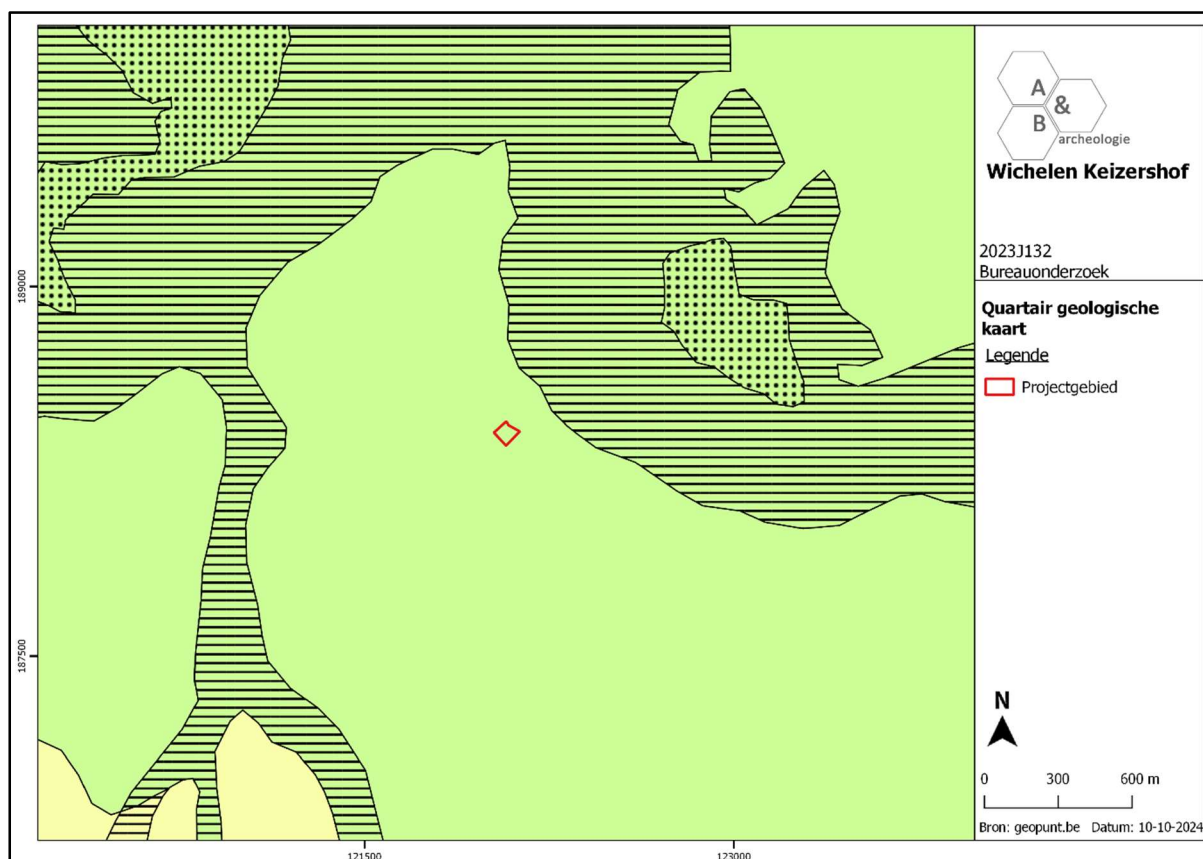
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt, Lid van Egem: grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen, zandsteenbanken, glauconiet- en glimmerhoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied zich bevindt ter hoogte van type 3: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

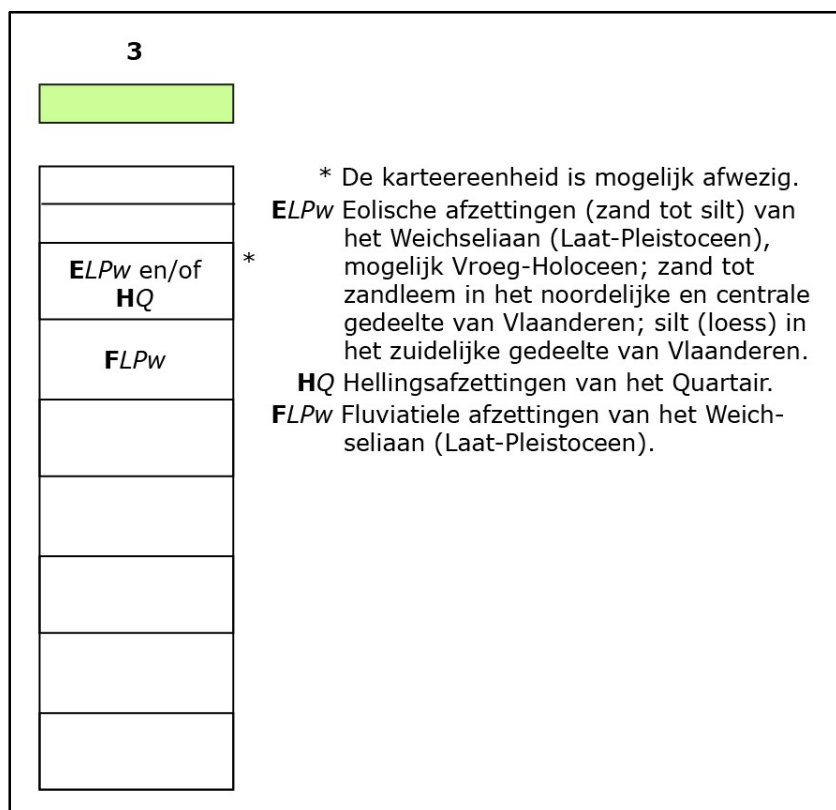
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

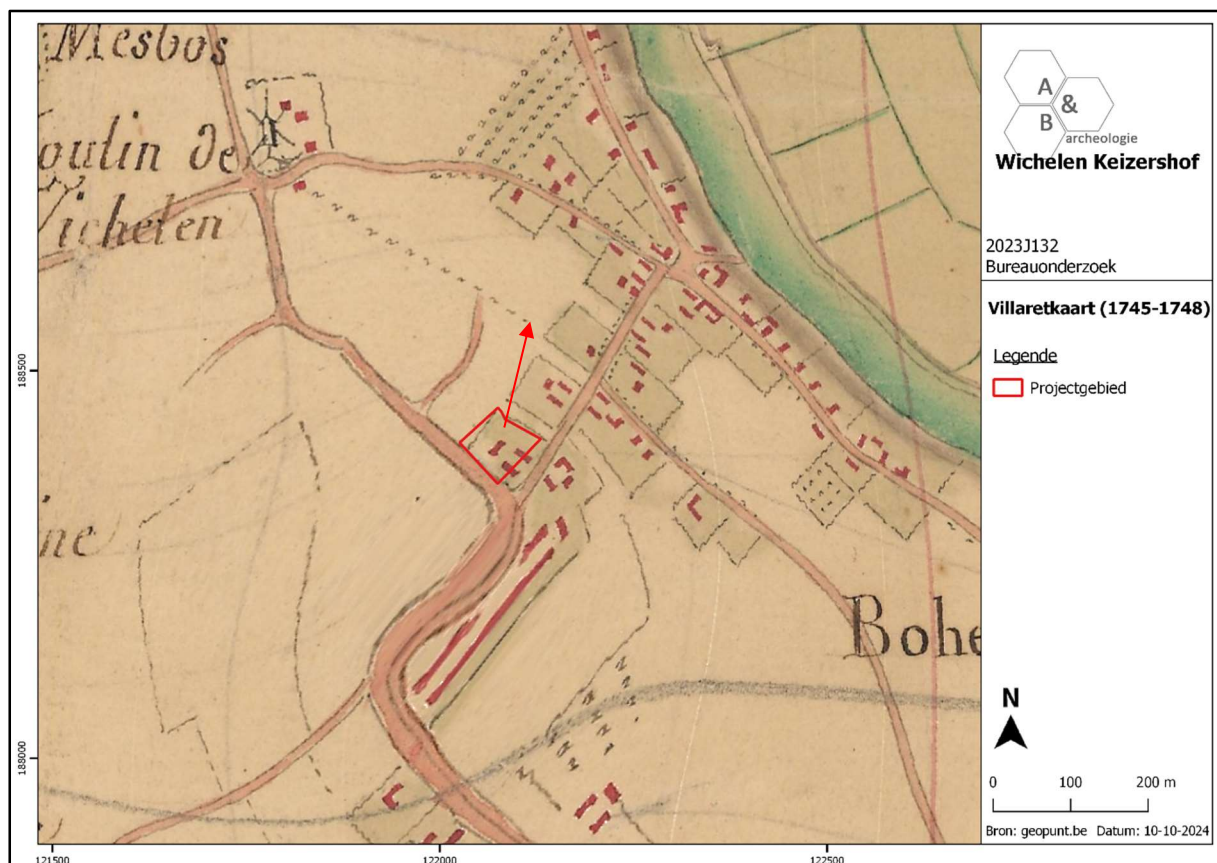
De oudste vermelding van Wichelen dateert uit een oorkonde van 972. De oudste kern van Wichelen was gelegen aan de weg van Gent naar Dendermonde die ongeveer de loop van de Schelde volgde. Deze is reeds opgetekend als "Heerwech naer Dendermonde" op een kaart van Horenbault uit 1596. Naast de oude kerksite, op een kunstmatige heuvel aan de Schelde en die opklimt tot de 12de-13de eeuw, omvatte het Dorp ook het veer dat een belangrijke historische verbinding vormde tussen het Land van Aalst en het Land van Dendermonde en eveneens opklimt tot de 13de eeuw. Ten zuiden van de kerk stond op een driehoekig pleintje tot eind 18de eeuw de schandpaal voor het nog bestaande oude gemeentehuis en gildehuis van de schuttersgilde van Sint-Sebastiaan. Na de sloop van de oude Sint-Gertrudiskerk in 1870 en de bouw van de nieuwe kerk in de wijk Margote, verplaatste de dorpskern zich naar Margote. Hierdoor kwam ook het plangebied, dat buiten de oude dorpskern was gelegen, binnen de nieuwe dorpskern te liggen. Het gehucht Margote was eertijds gekend als Meergoot of Margoot, verwijzend naar een nabijgelegen ondiep meer dat via een goot of groeve afwaterde in de Schelde. In de 20ste eeuw groeide de nieuwe dorpskern verder uit, en kwamen nieuwe wegen en meer bebouwing tot stand.

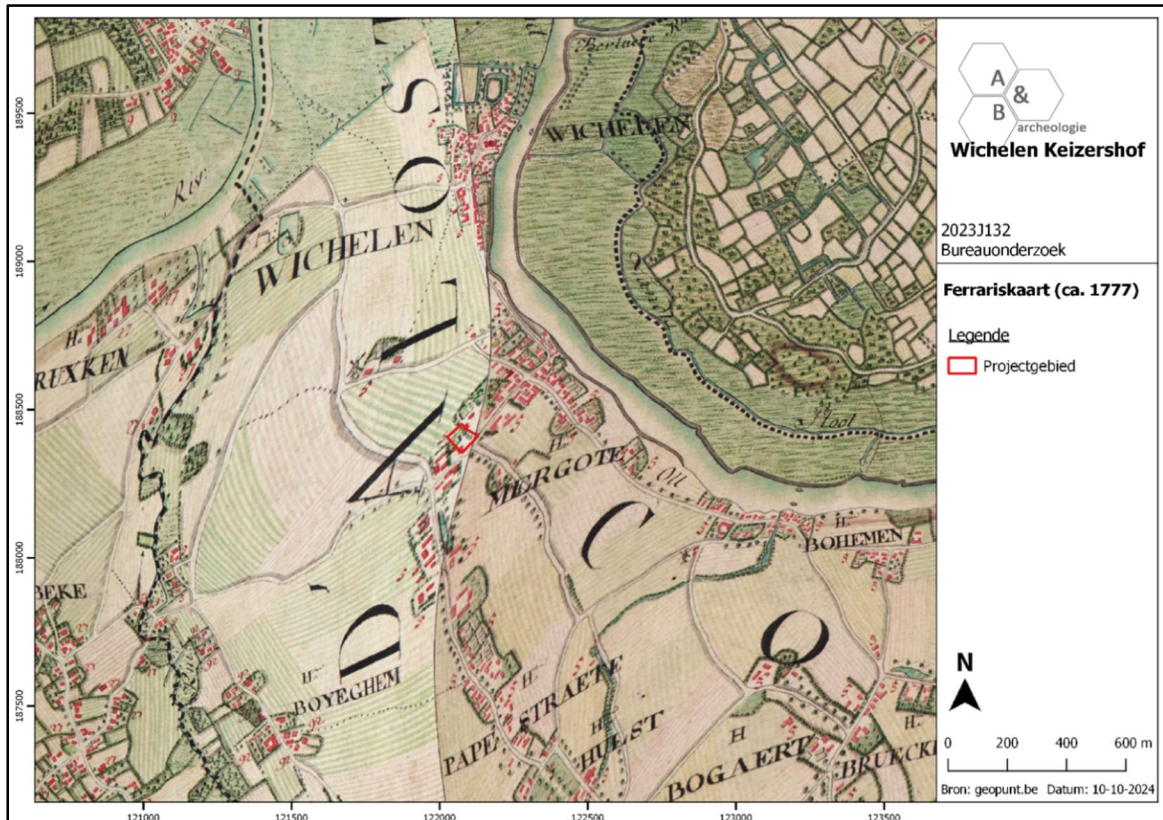
Figuur 14 Uitsnede uit de *Caerte en Descriptie figuerative van gheel den Lande van Aelst* van Horenbault uit 1596, met in rood de benaderende ligging van het plangebied op ruime afstand ten zuiden van de toenmalige dorpskern van Wichelen (bron: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b7200164n/f9.item>).

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14972>; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14970>; <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wichelen>

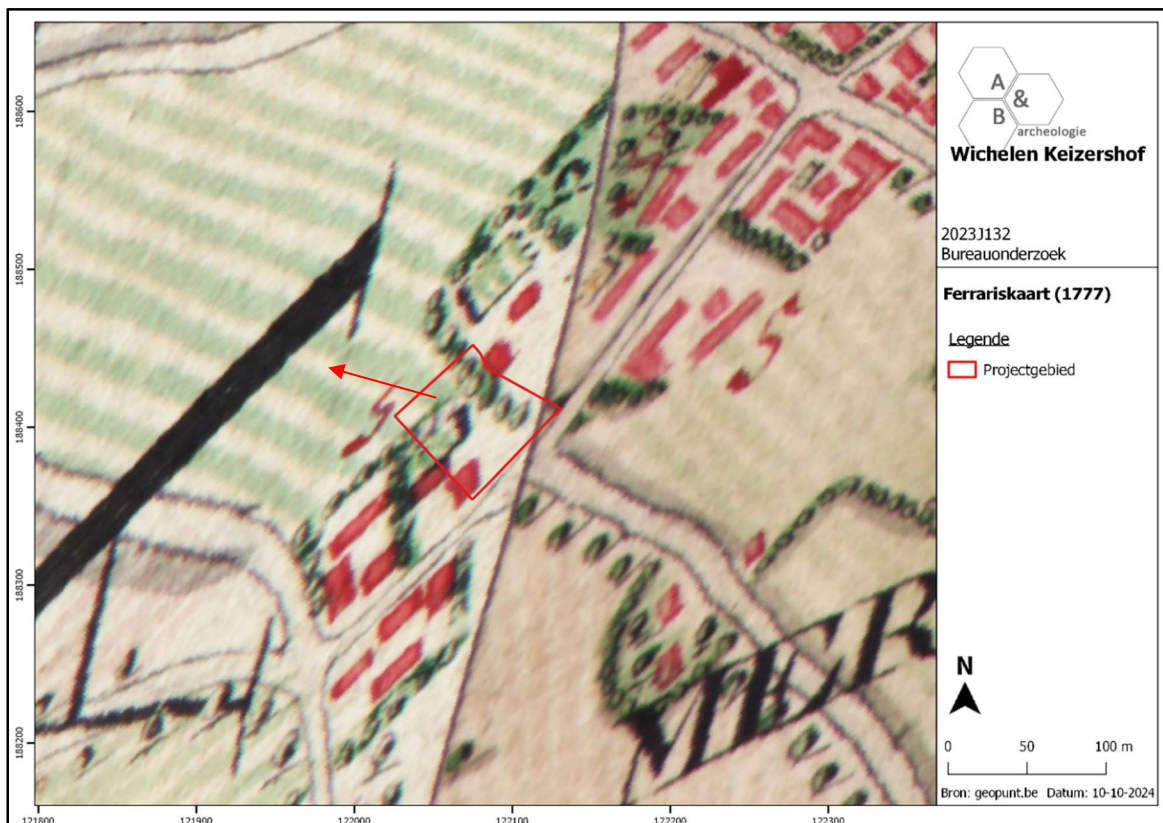
Voor meer nauwkeuriger informatie over het terrein dient afgegaan worden op de historische kaarten die vanaf midden 18de eeuw betrouwbaar zijn voor het plangebied. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 en de Ferrariskaart uit 1777 zijn de huidige Statiestraat ten oosten van het plangebied en de straat Margote duidelijk te zien; het plangebied behoort tot de wijk Margote, die eind 19de eeuw zal uitgroeien tot de nieuwe dorpskern. Dit gehucht is in de 18de (en het grootste deel van de 19de eeuw) nog duidelijk afgescheiden van de oude dorpskern, die zich verder naar het noorden bevindt. Langs de huidige Statiestraat worden enkele erven weergegeven op de 18de-eeuwse kaarten, vergelijking met de meer gedetailleerde kaarten van midden 19de eeuw laten toe te besluiten dat het plangebied gesitueerd kan worden op onbebouwde landbouwgronden net ten westen van deze erven. In de 20ste eeuw neemt de bebouwing langs de Statiestraat toe; op de luchtfoto van 1979-1990 is de straat Keizershof met naastliggende bebouwing voor het eerst te zien ten zuidwesten van het terrein, en ook aan de langsheen de Gebuurweg ten westen van het terrein komt meer en meer bebouwing tot stand. Het plangebied zelf blijft op heden echter onbebouwd, sinds midden 18de eeuw lijken er geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden.

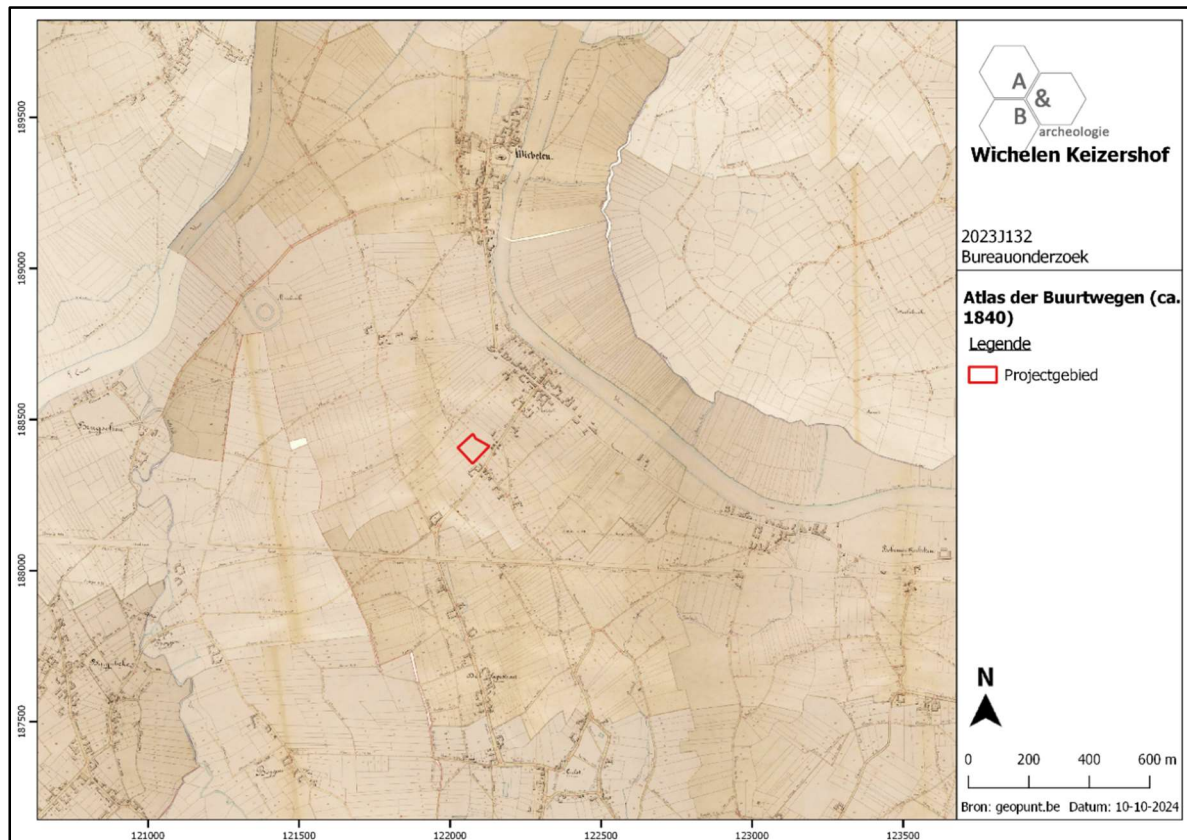
Figuur 15 Benaderende situering van het plangebied op de Villaretkaart (1745-1748) (bron: geopunt.be). De projectie moet naar het noordwesten opschuiven.

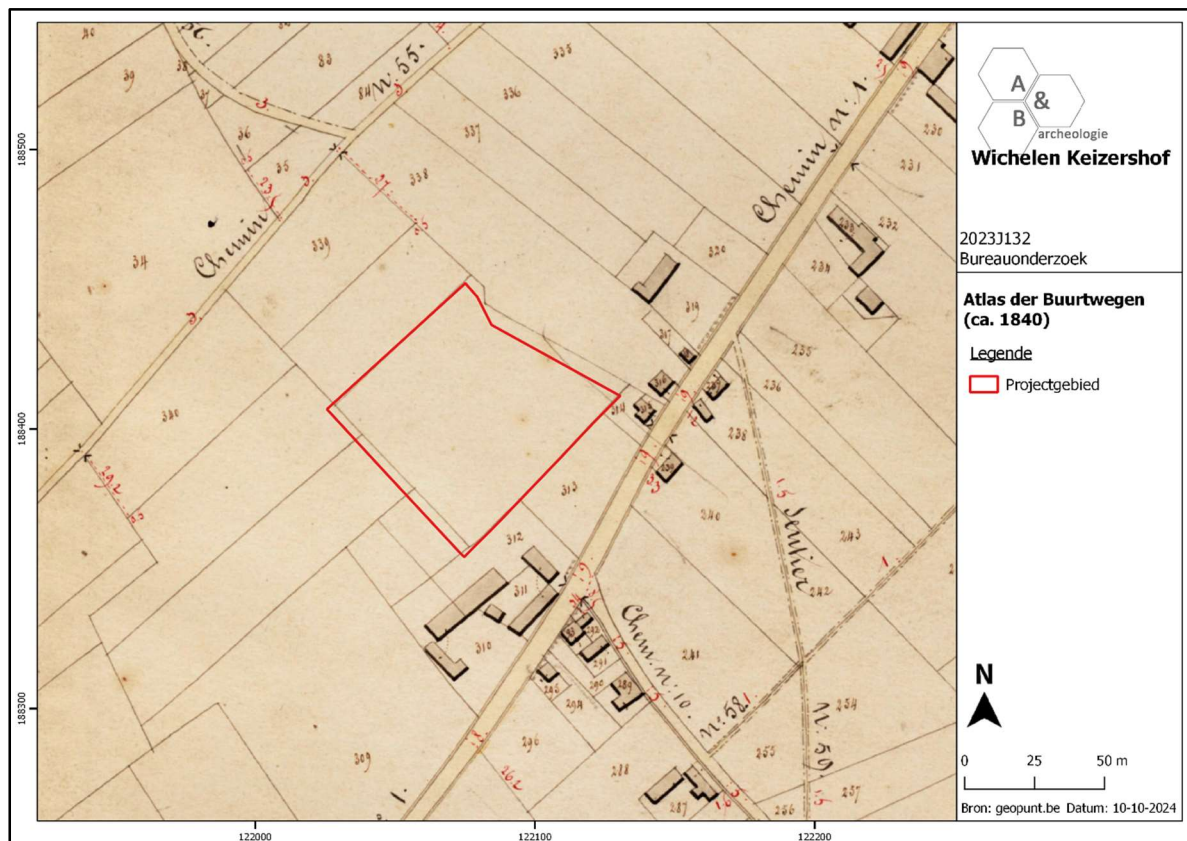
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). De projectie moet iets naar het westen opschuiven.

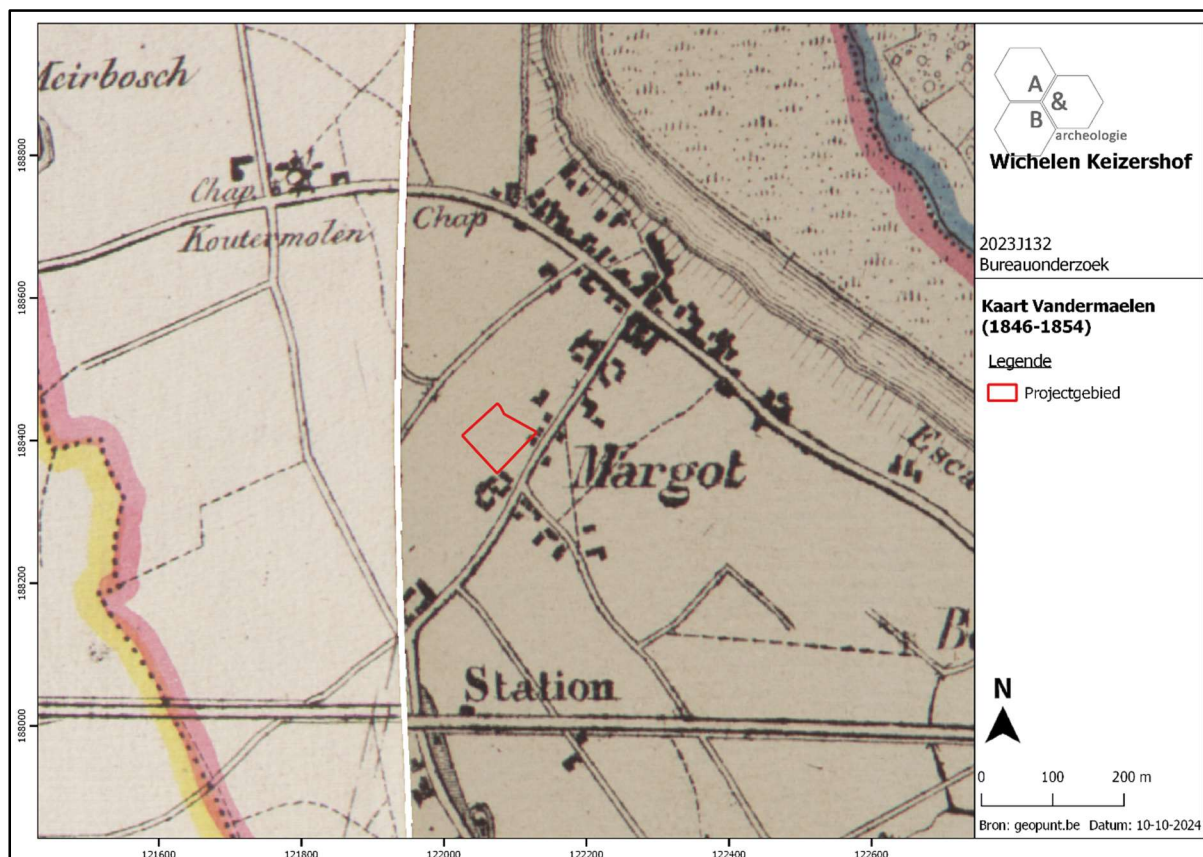
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be). De projectie moet iets naar het westen opschuiven.

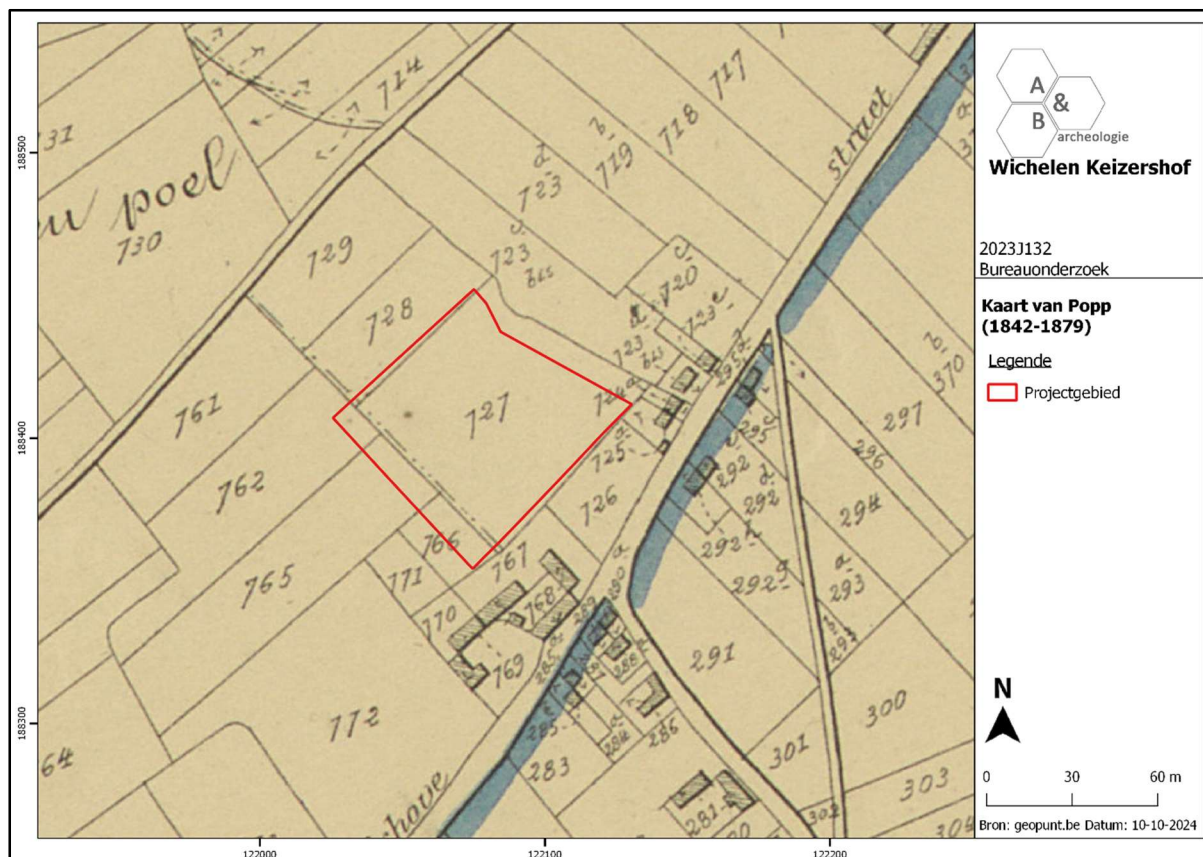
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, met ligging van het terrein ten opzichte van de oude dorpskern (bron: geopunt.be).

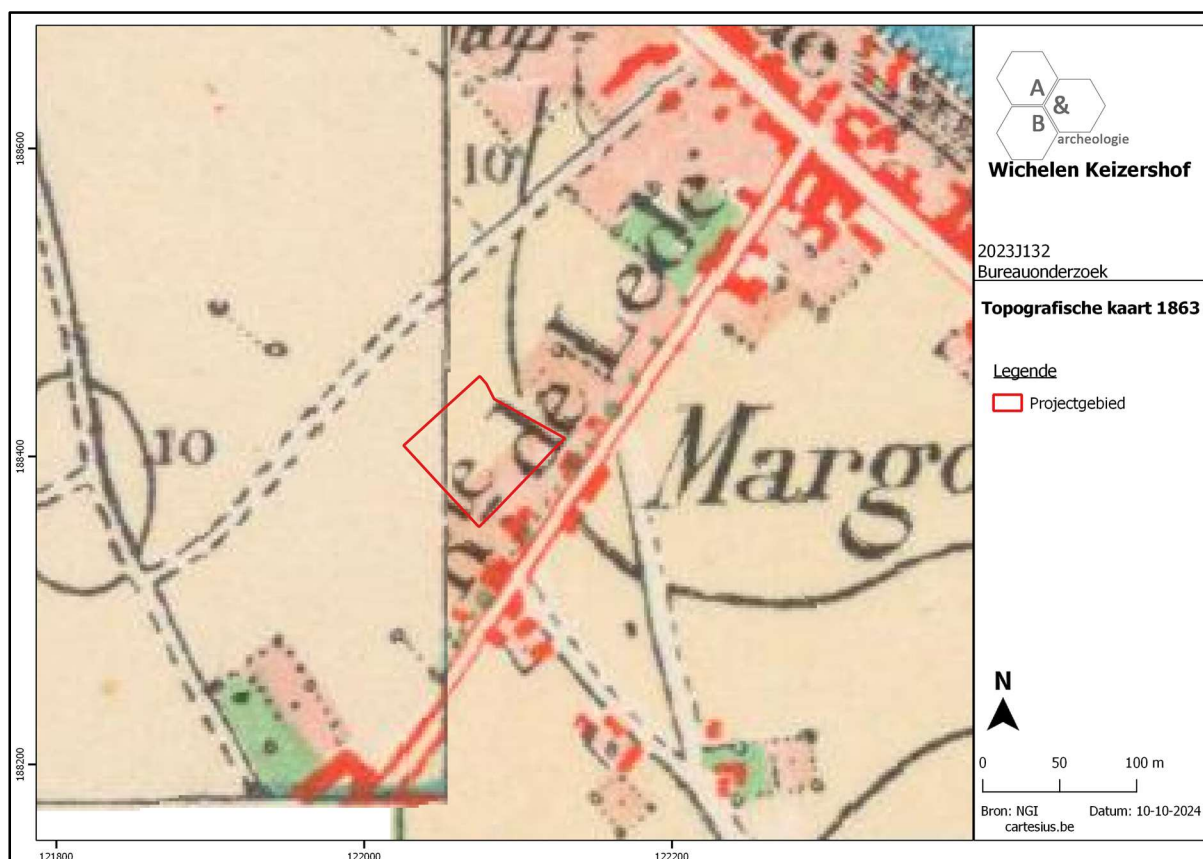
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, detail (bron: geopunt.be).

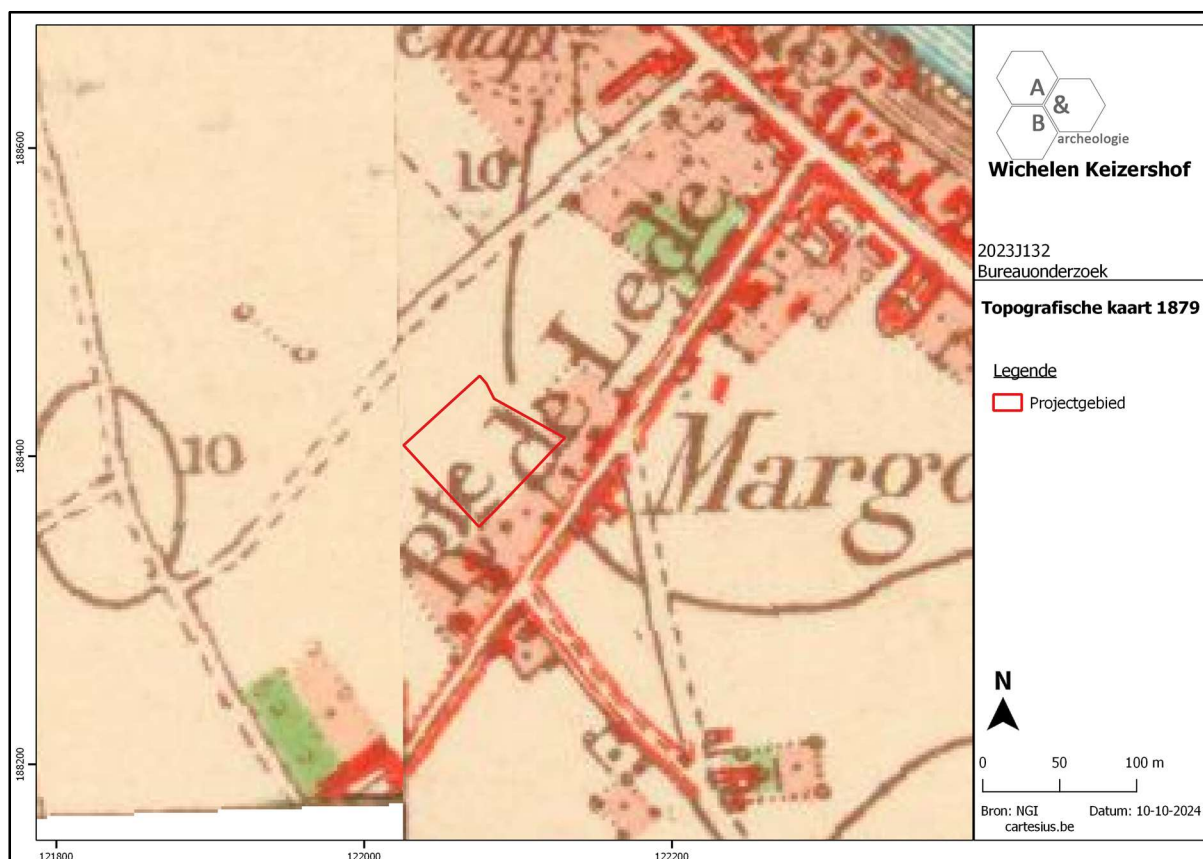
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

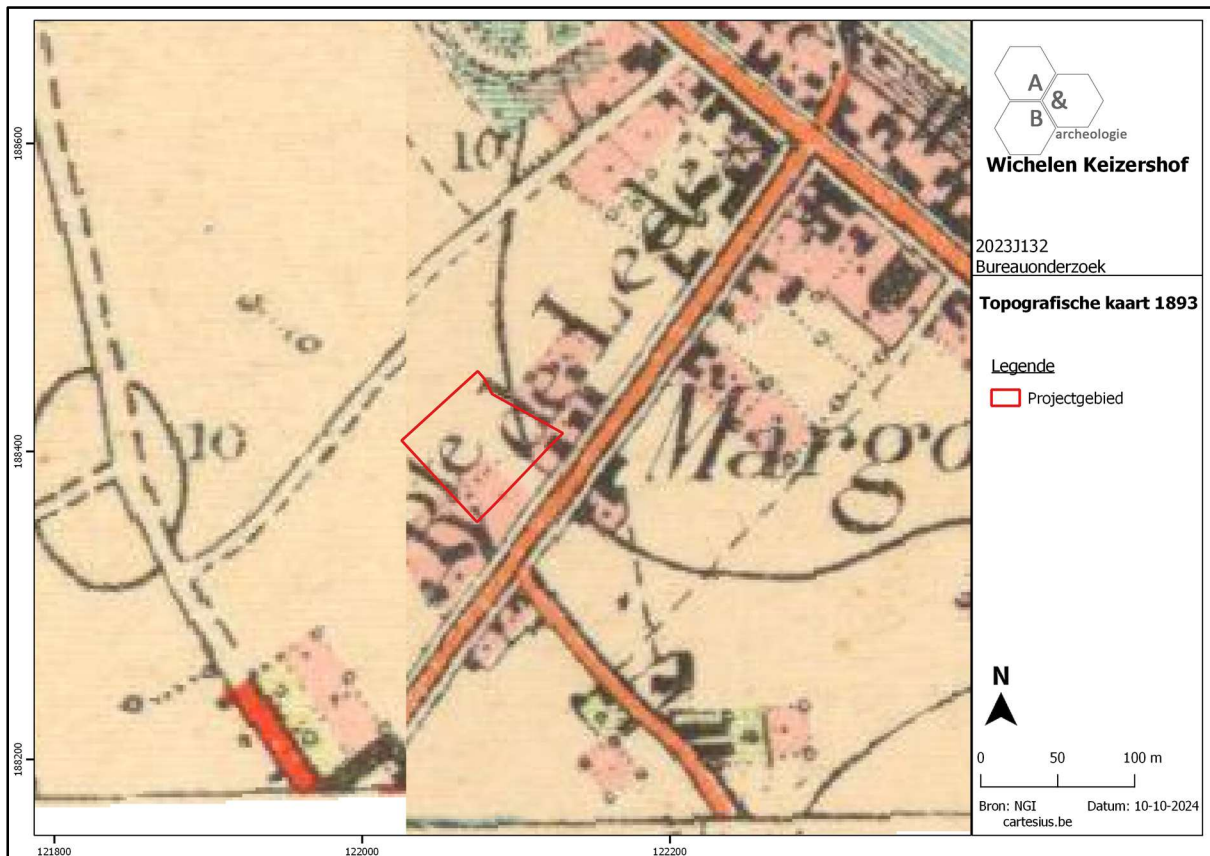
Figuur 21 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

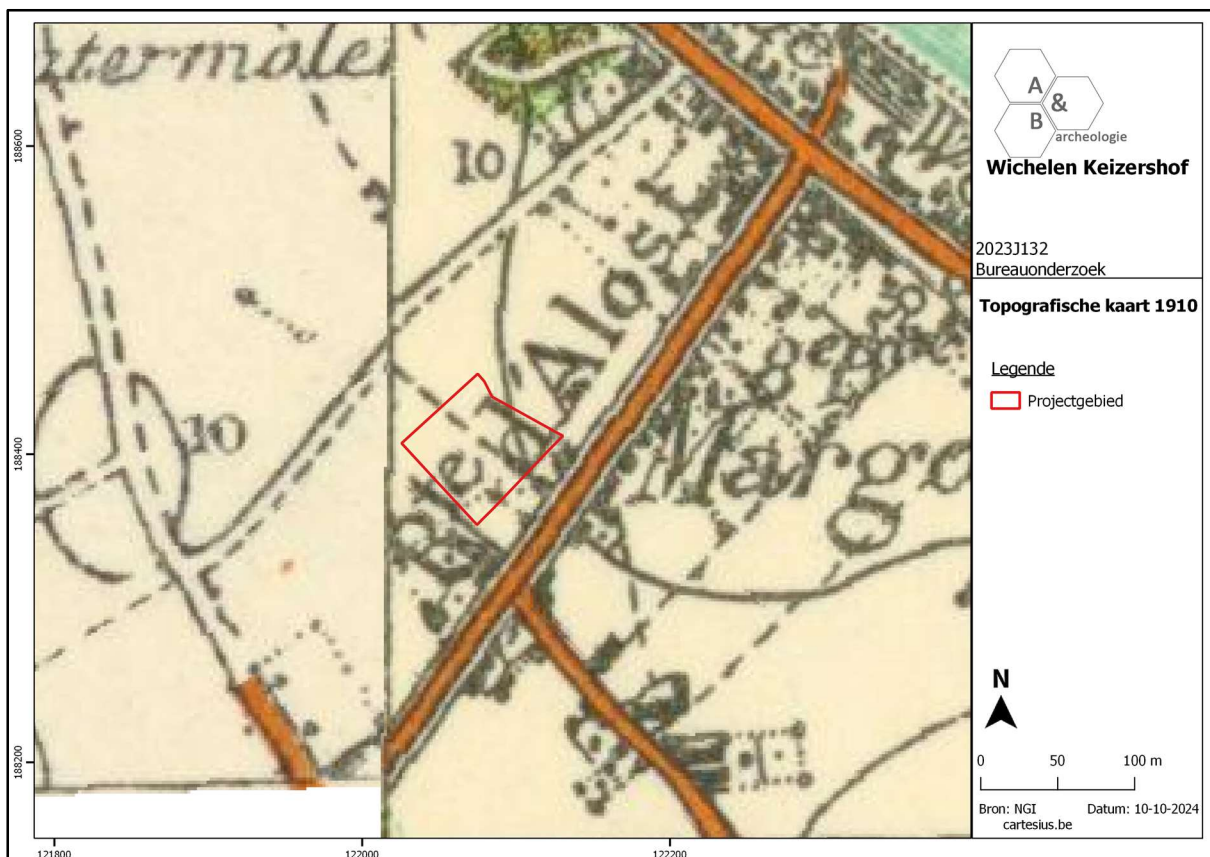
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 (bron: cartesius.be en NGI).

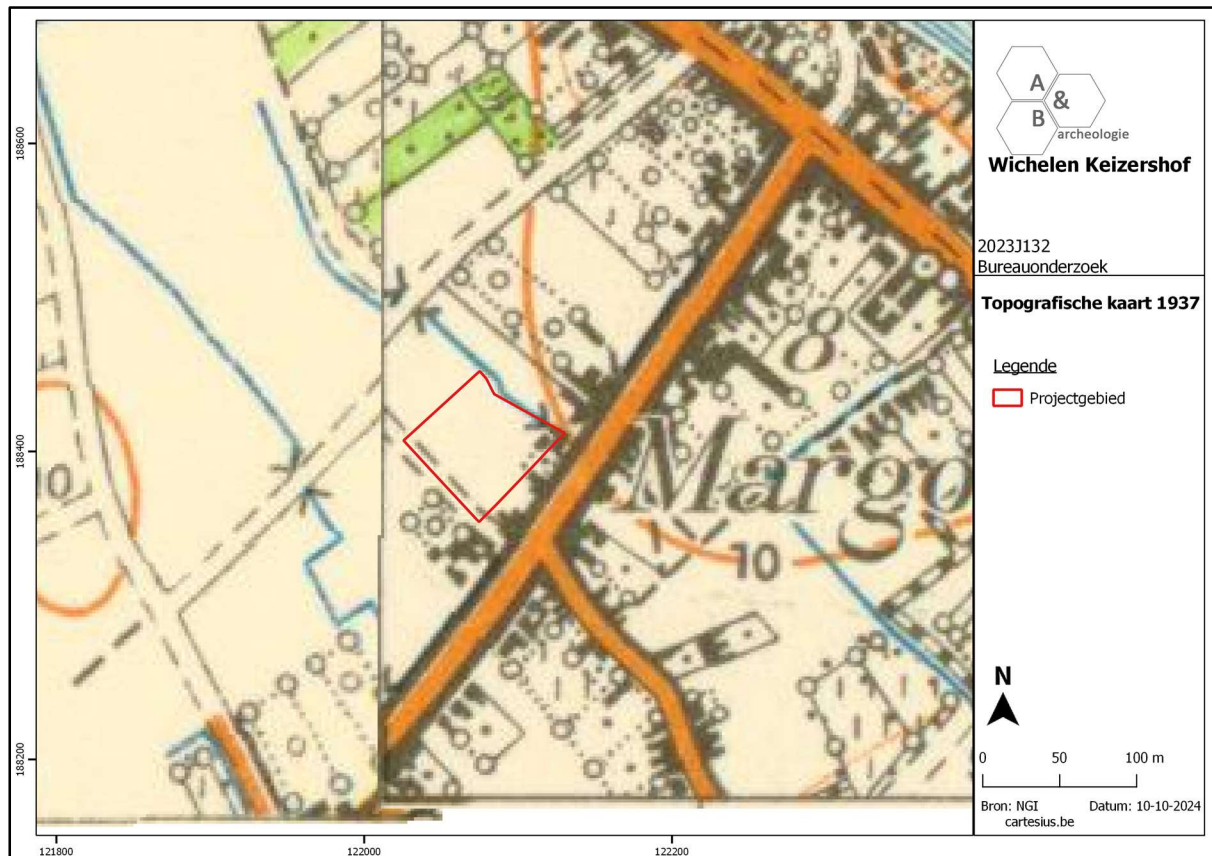
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 26 Uitsnede uit de topografische kaart van 1937 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

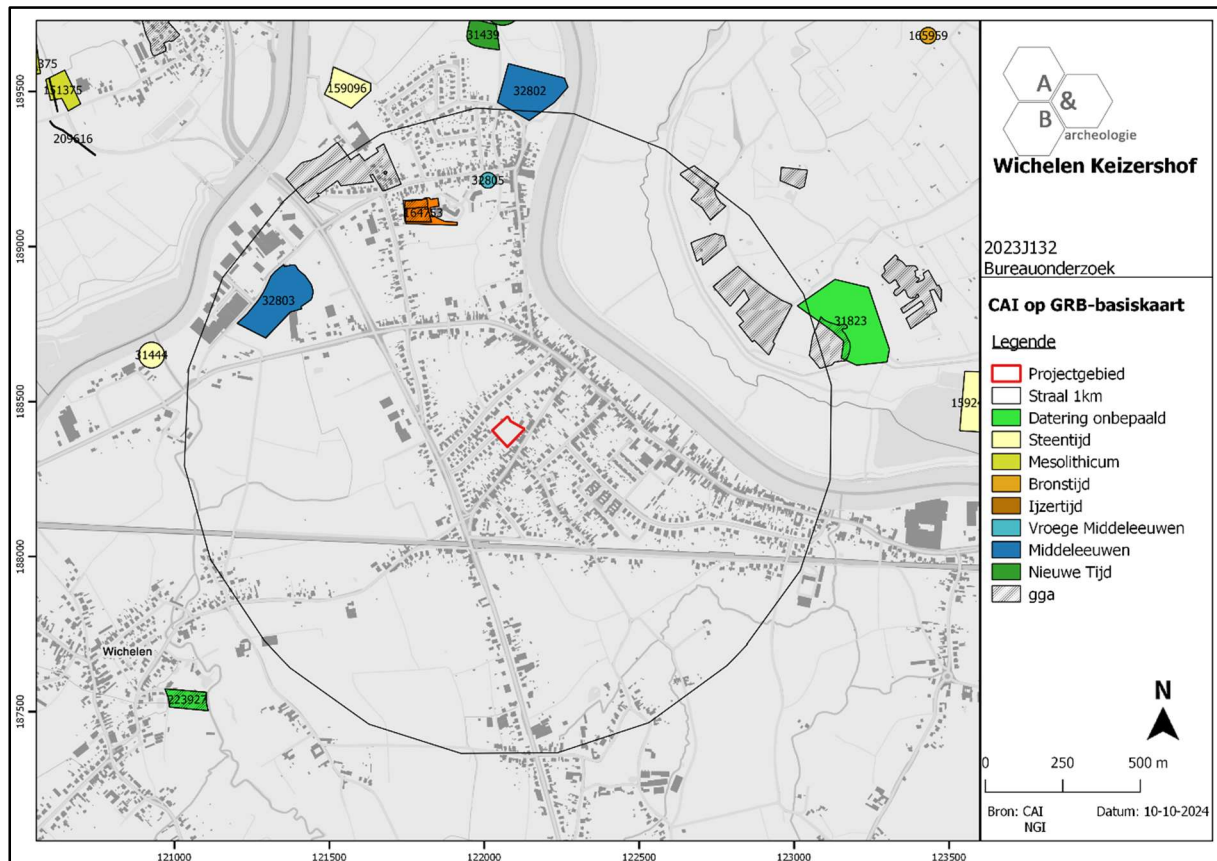
Figuur 29 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

In de directe omgeving van het plangebied, in de huidige kern van Wichelen, zijn afgaande op de Centrale Archeologische Inventaris geen archeologische sites gekend. De gekende sites op de rechteroever van de Schelde bevinden zich ten noordwesten van het plangebied, richting de oude dorpskern. Hier werden de laatste jaren meerdere interessante archeologische sites aangetroffen, waarvan enkele hieronder worden toegelicht.

- CAI Locatie 32803, ca. 800m ten noordwesten van het plangebied: de motte van Meerbos, een belangrijke middeleeuwse bewoningssite met mogelijk een kasteelachtig karakter (niet zeker of het een motte was). Ernaast lag een galgenveld. Net ten zuiden van dit terrein werd in 2022 een opgraving uitgevoerd, waarvan het eindverslag begin oktober 2024 is gepubliceerd. Dit onderzoek is nog niet opgenomen in de CAI. De resultaten van het onderzoek werden als volgt samengevat: *“Op het archeologisch niveau werden sporen aangetroffen uit de Metaaltijden en de Romeinse periode. Eén zespalig bijgebouw, een kuil en waterkuil uit de Late ijzertijd werden onderzocht. Voornamelijk de waterkuil leverde veel vondstmateriaal op. Voor de Romeinse periode werd een funeraire sporencluster van maar liefst 24 brandstapelrestendeposities aangetroffen. Hiermee kunnen we spreken van een Romeins grafveld, te dateren tussen 60 en 310n.C.. Daarnaast werden in het zuidwesten nog 14 kuilen aangetroffen, eveneens houtskoolrijk, die onder meer bouwmetaal, aardewerk, metaal(slakken) en glas(slakken) bevatten. Hierdoor werden ze geïnterpreteerd als artisanale kuilen.”*⁷
- CAI Locatie 164753 (vooronderzoek) en 208496 (opgraving), ca. 800m ten noorden van het plangebied: in 2013 werden hier enkele palenclusters uit de metaaltijden opgegraven. Er konden een drietal plattegronden uit de midden of late ijzertijd herkend worden, die door de slechte bewaring echter moeilijk te interpreteren zijn. Uit de nieuwe tijden dateren enkele zavelwinningskuilen.
- CAI Locatie 32805, ca. 900m ten noorden van het plangebied: bij een onderzoek in 1998 werden enkele paalsporen, spiekers en aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen, alsook sporen en aardewerk uit de Merovingische periode.

⁷ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/3089>

Figuur 30 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

- CAI Locatie 32802, ca. 1km ten noorden van het plangebied: indicator, het kasteel van de voormalige heren van Wichelen. Nabij deze locatie werd in 2012 een opgraving uitgevoerd (CAI Locatie 979431, niet aangeduid op plan hieronder), waarbij vondsten en sporen uit verschillende periodes werden aangetroffen. De oudste vondsten behoren tot de vroege prehistorie, en meer bepaald vermoedelijk tot het vroeg-mesolithicum. Het gaat om twee concentraties van artefacten uit vuursteen. De twee belangrijkste concentraties getuigen wellicht van een zeer kortstondige activiteit, namelijk vuursteenbewerking. Eén artefact, aangetroffen bij het maken van een coupe op één van de postmiddeleeuwse grachten, behoort waarschijnlijk tot het midden-paleolithicum. Verspreid over het opgravingsvlak werd nog een relatief groot aantal andere lithische artefacten aangetroffen. Evaluerend boor- en proefputtenonderzoek kon hierbij echter geen verdere concentraties meer onderscheiden. Bij deze vondsten zijn verschillende periodes aanwezig uit mesolithicum en (midden-) neolithicum. Ook een fragment handgevormd aardewerk met vuursteenverschraling is wellicht te plaatsen in het midden-neolithicum. De twee vroeg-mesolithische concentraties en ook andere van de vondsten waren geassocieerd met een paleobodem die zich toonde als een licht- bruinigrijze horizont van een 10 tot 20cm dikte. Uit de vroege ijzertijd dateert een gracht en een aantal paalkuilen en kuilen. In de configuratie van de paalkuilen kunnen enkele plattegronden van bijgebouwen herkend worden. Verspreid over het opgravingsvlak werd nog een vrij groot aantal scherven handgevormd aardewerk aangetroffen, die vermoedelijk eveneens te relateren zijn aan deze fase. Wellicht zijn deze scherven afkomstig van een oude

akkerlaag. Deze combinatie van vondsten en sporen wijst op de aanwezigheid van een ruraal erf uit deze periode, waarvan wellicht de rand werd aangesneden. Een andere gracht dateert uit de Romeinse periode. Opvallend is dat deze gracht parallel liep met de gracht uit de ijzertijd, en er in het westen mee samenloopt. De datering van deze gracht in de (midden-) Romeinse periode is gebaseerd op enkele fragmenten aardewerk in de vulling. Elders in het opgravingsvlak werd via metaaldetectie een Romeinse munt (sestertius Hadrianus) aangetroffen. Vlakbij maar buiten het areaal van de gracht was eveneens een brandrestengraf aanwezig. De meeste andere sporen dateren uit de postmiddeleeuwse periode, en meer bepaald uit de 16de tot 18de eeuw. Vondsten uit die periode zijn meer dan waarschijnlijk in verband te brengen met de aanwezigheid van het zogenaamde 'Hof ter Zeypen', of een voorloper daarvan. Historische bronnen melden op deze plaats immers al een hoeve met enige status aan in de 16de-17de eeuw. De sporen omvatten vooral een aantal grachten en greppels, en kuilen, die wellicht getuigen van een aanleg als 'park' van tenminste een gedeelte van het terrein. Het onderzoek van fossiele stuifmeelkorrels op de verschillende grachtvullingen toont voor de periode van de 16de-17de eeuw een sterk ontgonnen landschap met voornamelijk weilanden maar ook enkele akkers in de onmiddellijke omgeving. Hier en daar waren wellicht enkele bomen aanwezig, o.a. eik, en els aan de oevers van de Schelde en de randen van andere natte zones.

- CAI Locatie 31439, ca. 1,2km ten noorden van het plangebied: de motte van de Bergenmeersen. In het kader van de ontwikkeling van de Bergenmeersen tot een overstromingsgebied werd op dit perceel een archeologisch vooronderzoek (2009) en een opgraving (2012) uitgevoerd. Historische bronnen suggereerden op dit perceel de aanwezigheid van een middeleeuwse motte. Dit werd in eerste instantie bevestigd door geofysische prospectie en booronderzoek, waarbij een grote circulaire gracht werd aangetroffen. Bij de opgraving in 2012 werd de zone van de mottegracht volledig afgegraven tot het archeologisch relevante niveau, en werden verschillende transecten van de mottegracht verder opgegraven. De cirkelvormige structuur bleek een ongeveer 12m brede en ongeveer 2m diepe gracht te zijn, die een cirkelvormig 'eiland' met een diameter van ongeveer 40m omringt. Helaas bleek dat de centrale ophoging van dat eiland grotendeels afgegraven was, waardoor geen structuren van het vroegere bouwwerk bewaard bleven. Enkele natuurstenen blokken en baksteenfragmenten die werden gestort aan de binnenkant van de gracht herinnerden aan de aanwezigheid van stenen constructies. Het andere afval in de gracht, in de eerste plaats het aardewerk, laat toe om de site te situeren in de 13de-14de eeuw. Het aardewerkspectrum wordt grotendeels gedomineerd door grijs aardewerk, met een groot aandeel van teelvormen, naast enkele kannen/ kruiken, kogelpotten, kommen, voorraadpotten, en enkele andere vormen. Deze laatmiddeleeuwse structuur vormt samen met de locatie van de vroegere kerk van Wichelen (op het huidige kerkhof, net buiten de Bergenmeersen), ongetwijfeld één van de kernelementen van het middeleeuwse Wichelen. De oprichting van dat soort kasteelsites (circulaire structuren met een diameter van ongeveer 40m) is typerend voor de 13de en 14de eeuw. In het oosten van de mottegracht werd een brugconstructie aangetroffen, bestaande uit bakstenen peilers en houten balken. De eikenhouten balken konden door te weinig jaarringen niet dendrochronologisch gedateerd worden, maar het gebruikte baksteenformaat, het aardewerk en enkele faïence tegels uit de vulling van de gracht suggereren een datering van deze brug in de 18de - begin

19de eeuw. Het pollenonderzoek van de opvulling van de gracht (post-middeleeuwen) wijst op een zeer open landschap. De grote hoeveelheden grassen doen vermoeden dat een deel van dat open land als weiland gebruikt werd, maar er kwam zeker ook akkerland voor met voedselgewassen (vooral *Cerealia* (graan), waaronder *Secale cereale* (rogge), maar ook *Fagopyrum* (boekweit)), en vezelgewassen zoals *Cannabis* (hennep) en *Linum usitatissimum* (vlas). Deze bewerkte gronden moeten waarschijnlijk gesitueerd worden aan de buitenkant van de cirkelvormige gracht, maar toch in de directe omgeving. De vele verschillende 'onkruiden' die typisch zijn voor verstoorde grond, hebben mogelijk (deels) hun oorsprong op het verhoogde deel in de binnencirkel van de gracht. Bij het zaden- en vruchtenonderzoek van de grachtvulling bleken onder andere enkele verkoolde resten van granen aanwezig, vooral van rogge, een gewas dat op de nabijgelegen, hogere en drogere zandgronden kan zijn geteeld. De onverkoolde resten van gebruiksplanten zijn voor het merendeel gevonden in de inspoelingafzettingen vanaf de binnenkant van de gracht waar residentieel afval werd gedumpt. Hier konden enkele indicaties voor een zekere welstand gedetecteerd worden onder de vorm van enkele fruitsoorten die in de middeleeuwen als luxefruit werden aanzien, met name mispel en perzik. Een hoog aantal stengel- en kapselfragmenten van vlas doet vermoeden dat in de postmiddeleeuwse periode vlas in de gracht werd geroot. De studie van het dierlijk botmateriaal toont vooral een overzicht van rund, varken en in mindere mate schaap/geit. Een klein aantal botfragmenten is afkomstig van jachtwild (haas), paard, en tenslotte een schedelfragment van een fret. Bij het laagsgewijs afgraven van het restant van de ophoging van de motte kwamen onder deze ophoging nog twee parallelle greppeltjes aan het licht, die aan de hand van enkele scherven kunnen gedateerd worden in de volle middeleeuwen. Buiten de perimeter van de gracht werden verschillende andere sporen aangetroffen, afvalkuilen, bedekte bodemhorizonten en puinpakketten, met aardewerk daterend uit diverse periodes. Enkele fragmenten handgevormd aardewerk wijzen mogelijk op aanwezigheid in de metaaltijden of Romeinse periode, maar de meer diagnostische fragmenten zijn echter te situeren in de vroege middeleeuwen. Enkele fragmenten Badorf aardewerk met radstempelversiering dateren uit de Karolingische periode. Drie fragmenten Mayen aardewerk dateren uit de vroege of volle middeleeuwen. Het meeste aardewerk in deze structuren dateert echter eveneens uit de 13de en 14de eeuw, en biedt een gelijkaardig spectrum als het aardewerk afkomstig uit de mottegracht. Verspreid over het opgravingsterrein werden 18 lithische artefacten aangetroffen. Ondanks de afwezigheid van diagnostische stukken is er een opvallend grote variabiliteit onder de vondsten. Niet alleen op vlak van de geproduceerde dragers (afslagen/microklingen), maar ook met betrekking tot de gebruikte methode en techniek, en de gebruikte vuursteenvarianten. Het lijkt er dan ook sterk op dat verschillende bewoningsfasen in het materiaal vertegenwoordigd zijn, gaande van paleolithicum tot en met neolithicum/bronstijd. Een grote dwarscoupe op het terrein biedt een inzicht in de geomorfologische opbouw van de ondergrond in het gebied. Opvallend is daarbij de aanwezigheid van ondiepe geulstructuren met een zandige vulling. Dit is wellicht afkomstig van een vlechtend riviersysteem van kleine geultjes.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied is in de dorpskern van Wichelen te situeren, zo'n 250m ten zuidwesten van de parochiekerk; deze kerk werd echter pas in de late 19de eeuw opgetrokken op deze locatie, de oude dorpskern is zo'n 900m ten noorden van het terrein te situeren. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 en de Ferrariskaart uit 1777 zijn de huidige Statiestraat ten oosten van het plangebied en de straat Margote duidelijk te zien; het plangebied behoort tot de wijk Margote, die eind 19de eeuw zal uitgroeien tot de nieuwe dorpskern. Dit gehucht is in de 18de (en het grootste deel van de 19de eeuw) nog duidelijk afgescheiden van de oude dorpskern, die zich verder naar het noorden bevindt. Langs de huidige Statiestraat worden enkele erven weergegeven op de 18de-eeuwse kaarten, vergelijking met de meer gedetailleerde kaarten van midden 19de eeuw laten toe te besluiten dat het plangebied gesitueerd kan worden op onbebouwde landbouwgronden net ten westen van deze erven. In de 20ste eeuw neemt de bebouwing langs de Statiestraat toe; op de luchtfoto van 1979-1990 is de straat Keizershof met naastliggende bebouwing voor het eerst te zien ten zuidwesten van het terrein, en ook aan de langsheen de Gebuurweg ten westen van het terrein komt meer en meer bebouwing tot stand. Het plangebied zelf blijft op heden echter onbebouwd, sinds midden 18de eeuw lijken er geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden.

- De oude kern van Wichelen ontwikkelde zich op een hogere rug ten zuiden van een noordwaartse meander in de Schelde. Ook de nieuwe dorpskern, en het plangebied, is op de hoge en droge rechteroever gelegen; ten noorden van de rivier zijn lage, natte meersgronden te situeren. De Schelde stroomt op ca. 350m ten noordoosten van het terrein. Het plangebied kent een licht en geleidelijk dalend maaiveldverloop van west (ca. +10m TAW) naar oost (ca. + 8,5m TAW). Bodemkundig kan een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden op het terrein.

- In de huidige dorpskern van Wichelen zijn geen archeologische sites gekend, maar nabij de oude dorpskern zijn recent enkele interessante archeologische sites aan het licht gekomen; deze zijn te situeren op de droge, hoge gronden op de rechteroever van de Schelde, en dus landschappelijk vergelijkbaar aan de ligging van het plangebied. Enerzijds zijn er enkele steentijd artefactensites gekend, anderzijds zijn er bewonings- en funeraire sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of vroege tot late middeleeuwen ontdekt. Gezien de gunstige ligging van het plangebied (op de droge en hoge oever van de Schelde, op korte afstand van deze belangrijke waterloop, nabij een oude handelsweg langsheen de Schelde), het schijnbaar ontbreken van grootschalige bodemingrepen, en de gekende archeologische sites in de omgeving, kan aan het terrein een eerder hoge archeologische verwachting worden toegekend.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Het terrein wordt verkaveld in 9 bouwloten voor open en halfopen bebouwing. Bij elke woning wordt een tuin voorzien. De straat Keizershof wordt verlengd zodat alle bouwloten een uitweg hebben langs deze straat. In het zuidwesten van het terrein wordt langs de nieuwe weenis een groenzone ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen gebeuren op het volledige terrein. Gezien het dossier een verkaveling betreft, dient rekening gehouden te worden met een potentieel integrale bodemverstoring.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting, maar op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van archeologische sites niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de huidige dorpskern van Wichelen, waarover archeologisch amper informatie bestaat. Er dient dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning en het vrijmaken van het terrein.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is het noodzakelijk om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren op het terrein om het potentieel op *in situ* bewaarde steentijd artefactensites na te gaan. De landschappelijke ligging van het terrein op de droge en hoge gronden nabij de Schelde zou immers interessant geweest kunnen zijn voor menselijke aanwezigheid in de steentijden. Daarnaast kan met dit onderzoek ook een beeld verkregen worden op de exacte bodemopbouw en kunnen eventuele

verstoringen vastgesteld worden. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek, door middel van boringen, wordt in het programma van maatregelen verder verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De top laag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (zie verder) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing indien uit het landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat er binnen het plangebied mogelijk *in situ* bewaarde steentijd artefactensites voorkomen. De strategie en methodiek voor het verkennend en waarderend booronderzoek is afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing indien uit het landschappelijk en archeologisch booronderzoek blijkt dat er binnen het plangebied mogelijk in situ bewaarde steentijd artefactensites voorkomen. De strategie en methodiek voor het verkennend en waarderend booronderzoek is afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk en archeologisch booronderzoek.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Dit onderzoek kan volgen na de afronding van het landschappelijk booronderzoek (en eventueel archeologisch booronderzoek/proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied is in de dorpskern van Wichelen te situeren, zo'n 250m ten zuidwesten van de parochiekerk; deze kerk werd echter pas in de late 19de eeuw opgetrokken op deze locatie, de oude dorpskern is zo'n 900m ten noorden van het terrein te situeren. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 en de Ferrariskaart uit 1777 zijn de huidige Statiestraat ten oosten van het plangebied en de straat Margote duidelijk te zien; het plangebied behoort tot de wijk Margote, die eind 19de eeuw zal uitgroeien tot de nieuwe dorpskern. Dit gehucht is in de 18de (en het grootste deel van de 19de eeuw) nog duidelijk afgescheiden van de oude dorpskern, die zich verder naar het noorden bevindt. Langs de huidige Statiestraat worden enkele erven weergegeven op de 18de-eeuwse kaarten, vergelijking met de meer gedetailleerde kaarten van midden 19de eeuw laten toe te besluiten dat het plangebied gesitueerd kan worden op onbebouwde landbouwgronden net ten westen van deze erven. In de 20ste eeuw neemt de bebouwing langs de Statiestraat toe; op de luchtfoto van 1979-1990 is de straat Keizershof met naastliggende bebouwing voor het eerst te zien ten zuidwesten van het terrein, en ook aan de langsheen de Gebuurweg ten westen van het terrein komt meer en meer bebouwing tot stand. Het plangebied zelf blijft op heden echter onbebouwd, sinds midden 18de eeuw lijken er geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden. Er gebeurde nog geen archeologisch onderzoek op het terrein.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Neen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Neen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het terrein wordt verkaveld in 9 bouwloten voor open en halfopen bebouwing. Bij elke woning wordt een tuin voorzien. De straat Keizershof wordt verlengd zodat alle bouwloten een uitweg hebben langs deze straat. In het zuidwesten van het terrein wordt langs de nieuwe wegenis een groenzone ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen gebeuren op het volledige terrein. Gezien het dossier een verkaveling betreft, dient rekening gehouden te worden met een potentieel integrale bodemverstoring.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting, maar op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van archeologische sites niet aangetoond worden.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien bij dit onderzoek blijkt dat archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn op een deel van of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder 'verder vooronderzoek met ingreep in de bodem' en bestaat uit boringen, geplaatst volgens een boorpuntenraster met parallelle raaien die 10m uit elkaar liggen en waarbij de boorpynten op de raai 12m uit elkaar liggen. De keuze voor het boorgrid is gebaseerd op de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd en gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van silexartefacten en andere indicatoren voor menselijke aanwezigheid. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten worden aangetroffen, dient ofwel een verder vooronderzoek gericht op steentijd te gebeuren om de site beter te kunnen afbakenen (door middel van een waarderend archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek in functie van steentijd artefactensites), ofwel kan meteen overgegaan worden naar een opgraving.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek en kan volgen na het landschappelijk booronderzoek indien de resultaten van dit onderzoek negatief zijn (= geen potentieel voor steentijd). Indien er bij de landschappelijke boringen wordt vastgesteld dat het archeologisch niveau verstoord is op bepaalde delen van het plangebied, dan dienen in deze zone geen proefsleuven aangelegd te worden. Bij het proefsleuvenonderzoek worden parallelle proefsleuven aangelegd om het archeologisch potentieel voor sites met grondsporen in kaart te brengen: Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen: Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om

zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel van of over het volledige terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Wichelen Keizershof (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein is 4929m² groot en heeft een bijna rechthoekige vorm. Het grenst in het zuidwesten aan de hier doodlopende straat Keizershof. Het plangebied is onbebouwd en hoofdzakelijk in gebruik als akker; langs de zuidoostelijke grens is een groenstrook met daarin enkele bomen aanwezig. Het is een inbreidingsgebied in de huidige dorpskern van Wichelen en wordt aan alle zijden omgeven door woningen en tuinen.

Het plangebied is in de dorpskern van Wichelen te situeren, zo'n 250m ten zuidwesten van de parochiekerk; deze kerk werd echter pas in de late 19de eeuw opgetrokken op deze locatie, de oude dorpskern is zo'n 900m ten noorden van het terrein te situeren. Op de Villaretk kaart uit 1745-1748 en de Ferrariskaart uit 1777 zijn de huidige Statiestraat ten oosten van het plangebied en de straat Margote duidelijk te zien; het plangebied behoort tot de wijk Margote, die eind 19de eeuw zal uitgroeien tot de nieuwe dorpskern. Dit gehucht is in de 18de (en het grootste deel van de 19de eeuw) nog duidelijk afgescheiden van de oude dorpskern, die zich verder naar het noorden bevindt. Langs de huidige Statiestraat worden enkele erven weergegeven op de 18de-eeuwse kaarten, vergelijking met de meer gedetailleerde kaarten van midden 19de eeuw laten toe te besluiten dat het plangebied gesitueerd kan worden op onbebouwde landbouwgronden net ten westen van deze erven. In de 20ste eeuw neemt de bebouwing langs de Statiestraat toe; op de luchtfoto van 1979-1990 is de straat Keizershof met naastliggende bebouwing voor het eerst te zien ten zuidwesten van het terrein, en ook aan de langsheen de Gebuurweg ten westen van het terrein komt meer en meer bebouwing tot stand. Het plangebied zelf blijft op heden echter onbebouwd, sinds midden 18de eeuw lijken er geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden.

De oude kern van Wichelen ontwikkelde zich op een hogere rug ten zuiden van een noordwaartse meander in de Schelde. Ook de nieuwe dorpskern, en het plangebied, is op de hoge en droge rechteroever gelegen; ten noorden van de rivier zijn lage, natte meersgronden te situeren. De Schelde stroomt op ca. 350m ten noordoosten van het terrein. Het plangebied kent een licht en geleidelijk dalend maaiveldverloop van west (ca. +10m TAW) naar oost (ca. + 8,5m TAW). Bodemkundig kan een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden op het terrein.

In de huidige dorpskern van Wichelen zijn geen archeologische sites gekend, maar nabij de oude dorpskern zijn recent enkele interessante archeologische sites aan het licht gekomen; deze zijn te situeren op de droge, hoge gronden op de rechteroever van de Schelde, en dus landschappelijk vergelijkbaar aan de ligging van het plangebied. Enerzijds zijn er enkele steentijd artefactensites gekend, anderzijds zijn er bewonings- en funeraire sites uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of vroege tot late middeleeuwen ontdekt. Gezien de gunstige ligging van het plangebied (op de

droge en hoge oever van de Schelde, op korte afstand van deze belangrijke waterloop, nabij een oude handelsweg langsheen de Schelde), het schijnbaar ontbreken van grootschalige bodemingrepen, en de gekende archeologische sites in de omgeving, kan aan het terrein een eerder hoge archeologische verwachting worden toegekend.

Het terrein wordt verkaveld in 9 bouwlotten voor open en halfopen bebouwing. Bij elke woning wordt een tuin voorzien. De straat Keizershof wordt verlengd zodat alle bouwlotten een uitweg hebben langs deze straat. In het zuidwesten van het terrein wordt langs de nieuwe wegenis een groenzone ingericht. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen gebeuren op het volledige terrein. Gezien het dossier een verkaveling betreft, dient rekening gehouden te worden met een potentieel integrale bodemverstoring.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting, maar op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van archeologische sites niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de huidige dorpskern van Wichelen, waarover archeologisch amper informatie bestaat. Er dient dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning en het vrijmaken van het terrein.

Het verder vooronderzoek bestaat enerzijds uit een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), en anderzijds uit een proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek dient niet/beprekter uitgevoerd te worden indien er bij de landschappelijke boringen een verstoring van het archeologisch niveau wordt vastgesteld op (delen van) het terrein. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wichelen>
- <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b7200164n/f9.item>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/3089>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2024 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan, het noorden bevindt zich rechts (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	11
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	11
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	12
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	14
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	14
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 14 Uitsnede uit de <i>Caerte en Descriptie figurative van gheel den Lande van Aelst</i> van Horenbault uit 1596, met in rood de benaderende ligging van het plangebied op ruime afstand ten zuiden van de toenmalige dorpskern van Wichelen (bron: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b7200164n/f9.item).	16
Figuur 15 Benaderende situering van het plangebied op de Villaretkaart (1745-1748) (bron: geopunt.be). De projectie moet naar het noordwesten opschuiven.	17
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). De projectie moet iets naar het westen opschuiven.....	18
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be). De projectie moet iets naar het westen opschuiven.....	18
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, met ligging van het terrein ten opzichte van de oude dorpskern (bron: geopunt.be).....	19
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, detail (bron: geopunt.be).	19
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 21 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 26 Uitsnede uit de topografische kaart van 1937 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 29 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 30 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	26